

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ו

קדושת צפייה

התאחדות ההודים לירושלם ציון על טהרת הקודש

תוכן הענינים

- ב"ק האדמו"ר מאוז'רובצ'אנטשין..... ד
- בעקבות הסה"ק 'אם הבנים שמחה'... ה
- כי לך יקרא - הפציבה..... יב
- יום הזכרון..... טז
- העבודה בבית המקדש - מהות יזה"ב... כ
- הכבוד הלאומי של ישראל - כבוד ה'... כב
- גבורות ארץ ישראל..... כו
- יום טוב שני של גליות..... לד
- ואעידה לך עדים נאמנים..... סה
- עיונים בדרכי העבודה..... מב

הדר המערכת

שבע שנים חלפו, מהיום בו יצא לאור הגליון הראשון של 'קדושת ציון'. באותם ימים, הדבר היה נחשב לחלום רחוק, שנצליח להחזיר עטרה ליושנה ולהעמיד שוב על סדר היום של קהל היראים את אותם ערכים שכמעט ונשכחו, אותם ערכים שכל קיום האומה ויעודה תלוי בהן - מרכזיותה של ארץ-ישראל בתורתנו הקדושה, הבנת משמעות התקופה בה אנו חיים כתקופה בו מתגשמות נבואות הגאולה והחובה המוטלת עלינו - קהל יראי ה' - להוביל את המאבק לכינון מלכות ה' כאן בארץ באמצעות הקמת מדינת התורה, אשר כל חוקיה הם חוקי תורתנו שבכתב ושבעל-פה. 'אין סיכוי', אמרו לנו רבים, 'מה אתם רוצים, כבר מאה שנה שהציבור שלנו לא בענין', 'תמצאו דברים ריאליים יותר לעסוק בהם' - אלו היו רק חלק מהמשפטים ששמענו, אך החלטתנו הייתה נחושה, שלא להתרשם ולא להתרפות ממלאכת הקודש.

שבע שנים חלפו, וניתן לומר כיום, כי צלחנו את כל קשיי ההתחלה, ומה שעמד לזכותנו היא הידיעה, שבאמת מדובר בדברים העומדים ברומו של עולם, שאי אפשר לוותר עליהם. זו לא עוד מצוה, זה לא עוד 'ענין', זה לא איזה הידור נחמד, זהו לב לבה של התורה, וזהו הבסיס לקיומנו כאומה. וניתן לומר היום, בתחושה של סיפוק גדול מצד אחד, ונטילת אחריות גדולה לעתיד מצד שני, כי זכינו להעמיד ציבור גדל והולך של יראי ה', אשר מחוברים בכל מהותם לדרישת ציון על טהרת הקודש, עם כל הפרטים הנלווים לכך. מי שהיה בועידה האחרונה אינו זקוק לדברים הנכתבים כאן כדי להווכח, כי אכן קם כאן ציבור גדול בכמות וענק באיכות, המקיף את כל החוגים והעדות בקרב קהל היראים.

בחלוף שבע שנים, תקופה בעלת משמעות מכל בחינה שהיא, זהו זמן ראוי להתבוננות פנימית, ללמידה מהצלחות ומטעויות, ולהתארגנות מחדש. מה שברור לנו כיום, הוא כי כובד האחריות המוטלת על כל אחד מאתנו גדול בהרבה ממה שסברנו בתחילה. אם בתחילה היה זה נסיון נחמד לעורר קצת את הציבור הרדום לאותם ערכים שנשכחו

קדושת ציון

אגודת קדושת ציון פועלת להעמיק את תודעת המרכזיות של ארץ ישראל ביהדות, כמקום שנתנהל בו כאומה שלמה הפועלת על פי התורה.

מו"ל עמותת 'קדושת ציון'
עורך ראשי הרב יהודה אפשטיין
עורך משנה הרב פסח הלפרין
עמוד קמחן מירא דכ"א

כותבים הגאון רבי פנחס זביחי
הרב יהודה אפשטיין
הרב בצלאל גנז
הרב חיים דוידוביץ
הרב מנשה בן-יוסף
הרב מאיר גולדמניץ
הרב שמואל קרלינסקי
הרב אליהו ברים
הרב ישראל רוזנברג

מדורים דעת תורה
דעת ציון
מסילת ציון
מחזה ישעיהו
מועדי ציון
מקומות בארץ
פנינים משולחנם של גדולי התורה

ועדת ביקורת

דוא"ר 7694342@GMAIL.COM

מהלכת הפצה 052-7128997

דוא"ר F7128997@GMAIL.COM

שאלות בכל ענין, להרשם

קבלת הגליון חינם בדוא"ר:

KDST.OFFICE@GMAIL.COM

079-5383396

077-3181693

מודפס באלפי עותקים, ומופץ בריכוזים החרדיים ברחבי ארץ ישראל ובחול"ל אין המערכת אחראית לתוכן הפרסומות

עם ירידת הגליון לדפוס, הושברנו שבר גדול בבוא הבשורה הקשה על פטירתו של
מורנו הגאון הגדול רבי יואל שוורץ זצוק"ל
מעמודי החור של אגודת 'קדושת ציון'. דברים לזכרו יבאו בגליון הבא.

מִרְן הַגַּה"ק רַבִּי מֹשֶׁה יַחִיאֵל הַלּוֹי אַפְשֵׁטִיין, הַאֲדַמוֹ"ר מֵאוֹז'רוֹב־חַנְטִשִׁין חֵבֶר מוֹעֵצַת גְּדוּלֵי הַתּוֹרָה, בַּעֲמַחֲ"ס אֵשׁ דַּת

מלכות שמים, וסיום הפסוק בסוף קדושים - 'אני ה' אלהיכם אשר הבדלתי אתכם מן העמים'.

ובדוגמא שכזאת הוא בענין התורה, כי אמרו באבות (סוף"ב) 'התקן עצמך ללמוד תורה, שאינו ירושה לך', ולכאורה הלא מקרא

מפורש הוא - 'תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב' - אלא הכונה היא כמו בענין ארץ-ישראל, שאע"פ שהיא ירושה לנו מאבותינו - בכל זאת ענין החידוש פועל בה בבחינת מתנה, כאילו כל יום היא נתינה חדשה, וכן הוא בתורה שאינה צריכה להיות כדיוטגמא ישנה שאינה צריכה הכנה - אלא צריכים הכנה והכשרה לתורה.

וזהו בכרכות (ה) 'שלוש מתנות טובות נתנו לישראל - תורה, וארץ-ישראל, ועולם הבא, וכולן לא נתנו אלא על-ידי יסוריך', כי ככולם נאמר 'ירושה' ו'נתינה'. ולנתינה זו זוכים על-ידי יגיעה והכנעה, התכונות הדרושות לקבל תורה, ושעל-ידי זה באים להתחדשות...

ובבראשית רבה פמ"ז סוף המאמר הוא 'אם מקבלים בניך את השבת הם נכנסים לארץ, ואם לאו - אינם נכנסין', וכל מאמר המדרש סובב והולך על הרעיון המרכזי, שארץ-ישראל קשור עם קבלת עול מלכות שמים, וכן שבת בכלל הוא

המאמר ברש"י בהתחלת בראשית שהיתה התורה צריכה להתחיל מ'החודש הזה לכם' (פסוק 63) - להראות על בחינת החידוש חידושא דסיהרא, ועל זה באה התשובה 'משום כח מעשיו הגיד לעמו', והיינו כי בחינת החידוש נוהגת בין בענין התורה ובין בענין ארץ-ישראל, כמו שיתבאר.

בארץ ישראל, במכילתא ס"ו"פ בא, עה"פ 'והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך' - ונתנה לך, שלא תהא בעיניך כירושת אבות, אלא תהא בעיניך כאילו היום נתונה לך.

וזה מה שכתוב ס"ו"פ קדושים, 'ואומר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אותה ארץ זבת חלב ודבש' - שנראה כאילו יש בזה כפל הלשון - רק הכונה הוא כמו במכילתא הנ"ל, ובכן זהו פירוש הפסוק, שבאמת אתם תירשו ירושת אבות, אבל נוסף לכך - 'ואני אתננה לכם' - כאילו היום נתונה לכם בבחינת החידוש.

וארץ-ישראל הוא בבחינת 'מלכות' כמו תורה וקריית שמע, וכמו שכתוב בת"כ (סוף"ב) עה"פ 'לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם ל'איים' - היושב בארץ ישראל מקבל עליו עול

[*] מתוך ספרו 'אש רת' עמ' קז-קט.

המשך דבר העורך

ושהושכחו, הרי שכיום אנחנו מבינים, שיש כאן דבר הרבה יותר רציני וגורלי - יש כאן חלל, אשר במשך עשרות שנים לא היה מי שימלא, ומן השמים סייעו בידינו להיענות לאתגר. ההיענות האדירה של הציבור הוכיחה לא רק עד כמה הערכים הללו הם קריטיים, אלא גם שישנו בהחלט ציבור ענק, שצמא לאותה בשורה. מלבד המספרים המרשימים של הקוראים ושל המשתתפים בכנסים, יכולים ראשי האגודה להעיד על סיפורים רבים של אנשים, שהאגודה שנתה את כל צורת חייהם. אם מדובר על אברך, אשר כבר התיאש לחלוטין מקטנות המוחין שראה סביבו ולפתע אורו עיניו כשראה בשורה מרעננת שמעניקה חיות אמיתית בעבודת ה', אם מדובר על בחורים, אשר החיבור לארץ ישראל, לתנ"ך, למושגים של אומה - חיבור זה לא רק שהציל

אותם מפילה למוקשים הרבים שהעולם המודרני מציב בפנינו כיום, וביתר שאת בשנים האחרונות, אלא הם זכו גם להתרומם לדרגות רוחניות שלא האמינו שישגו. שמענו בעלי בתים שלא האמינו שהם יכולים להתקשר לבורא עולם וללימוד התורה, ובזכות המסרים שלנו הם זכו לכך אחרי עשרות שנים של שממון רוחני, והיו גם כאלו, אשר לבם היה עם רגל וחצי מחוץ לעולם התורה - גם אם חיצונית הם נראה בני-תורה לכל דבר - ובזכות מה שקראו ב'קדושת ציון' זכו למעין קבלת תורה מחודשת, קבלת תורה שלמה, תורה של אומה, תורה שמקיפה את כל רבדי החיים. אלו הסיפורים שאנו זוכים לשמוע כל העת, והם הנותנים לנו את הסיפוק ואת הכוחות להמשיך ולפעול, ואת הרצון להתרחב ולזכות עוד ועוד יהודים.

כפי שכתבתי לעיל, לצד היעוד הנעלה מוטל עלינו עול עצום, עול שלא שיערנו את גודלו, והעוסקים במלאכה אכן מתמסרים במשך ימים ולילות כדי לעמוד בו. אך ככל שהאגודה גדלה, כך מחלחלת התודעה, כי חייבים להתארגן בצורה מקצועית כדי לעמוד במשימה. לשם כך הוחלט בהנהלת האגודה על התארגנות מחדש, אשר תאפשר את הרחבת הפעילות. לשם כך אנחנו מבקשים מכל אחד ואחד, שירשום את פרטיו כדי שנוכל לעמוד עמו בקשר ולראות במה יוכל לסייע. כיאה לאגודה שהמסרים המרכזיים שלה סובבים סביב תורת האומה - כך גם פעילותה השוטפת בנויה על כח הרבים ועל זכות הרבים.

ניתן להרשם באחת משתי דרכים - הדרך הפשוטה, עבור מי שנגיש לדוא"ל, הוא לרשום שם ומספר טלפון ולשלוח לכתובת האגודה - kdst.office@gmail.com. מי שאין לו כתובת דוא"ל - ימסור את שמו ואת מספר הטלפון שלו בהודעה קולית במספר - 072-298-6213.

המשך דעת תורה

ענין קבלת עול מלכות שמים, וכמ"ש בבבא קמא (3) בענין קבלת שבת - בואו ונצא לקראת שבת מלכתא' - שהשביתה ממלאכה בשבת מראה, שכל העולם כולו הוא של השי"ת.

ומזה אנו באים לתוכן היסודי מענייננו, ענין 'עולם שנה נפש' בבחינת ההתחדשות - כי לפי המבואר, ששלושה סוגים הללו משתלבים וסובבים והולכים בהתאמה הן בכלליות והן בפרטיות הסוגים, וכן בענין דנן בבחינת קרית שמע, ומסתעפים להרבה ענפים ושריגים, הכולל ארץ-ישראל, תורה ושבת, מתאחדים ברעיון ההתחדשות בבחינת 'עולם שנה נפש'.

ארץ-ישראל בבחינת 'עולם', בחיר שבמקום - ושבת בבחינת 'שנה' בחיר שבזמן, ותורה בבחינת 'נפש', שהיא הנפש והחיות של ישראל - בחיר הנפש הכללית העולמית. ■

תקציר המאמרים

מכות על הקשר בין נבואות אוריה לזכריה, וכל מי שעניינים בראשו יכול לראות כיצד נבואת זכריה מתקיימת בעצם ימינו אנו, כשילדים וילדות משחקים ברחובות ירושלים, זקנים מהלכים בה בנחת והארץ אשר הייתה שוממה כמעט אלפיים שנה - נבנית לאורך, לרוחב ולגובה !

אכז, הארץ נבנית, אך לדאבונו, קוצים רבים נמצאים בכרם ה', וראינו לאחרונה ליד קבר שמואל הנביא את נסיונם לדחוק אותנו מארצנו ולחלל את כבוד ה'. במאמרו של **כותב השורות** מודגש הקשר הישיר בין כבוד ה' לכבודם של ישראל, והעובדה, כי אנחנו נציגו עלי תבל. משמעות הדברים היא כפולה - הן בחובתנו להשליט את תורתו על הארץ ואת מלכותו על כל העולם, והן בכך שאנחנו מסמלים אותו, ופגיעה בנו - בישראל - הריהי פגיעה במלכו של עולם. מי יתן ונזכה לכונן דעת את העם, כי לא לאומיות ריקה וחסרת תוכן יש כאן, כי אם כבודו של מלך מלכי המלכים, אשר את כל עולמו ברא למען בתהלתו יספרו !

הרב בצלאל גנז במדורו המלקט את פניני בעל 'אם הבנים שמחה' מביא הפעם הסבר מעניין על-פי סוד לפלא העצום של הדורות האחרונים, כיצד השתמש ה' דווקא במרשיעי ברית כדי לקדם את קיבוץ גלויותינו ופדות נפשנו. לפי הסבר זה, דווקא בשל עובדה זו, שמדובר באנשים האחרונים שהיינו מתארים לעצמנו שעל-ידם יעשה ה' נסים - בכך 'הורדם' המקסטר, ולא עמד כפי שהוא רגיל כנגד מעשי צדיקים.

הרב אליהו ברים ממשיך להדריך את מבקשי ה', הרוצים לעבדו באמת ובלב טהור, והפעם הוא מתמודד עם מידת הגאווה, אשר כה גינו אותה רבותינו כאשר האדם נוטלה לעצמו, ואינו מביין, כי מלך מלכי המלכים - לו בלבד היא נאותה. אין כל ספק, כי מי שמחובר לארץ בה בחר ה' ומתבונן ביופי בריאתה - בידו כלים

החודש אנו מציינים שנתיים לפטירתו של הגאון האדיר רבי זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל, אשר ליוה את אגודתנו בשנותיו האחרונות והפקנו ממנו עצה ותושיה, ולרגל יום הפטירה 'קדושת

ציון' ראינו את גיסו הגאון הגדול רבי **מרדכי אויערבאך שליט"א**, אשר במתיקות לשונו מעלה זכרונות מאיש ההלכה הצרופה, אשר תורתו הכריזה עליו בכל מקום שהלך, וזאת על-אף ענוותנותו הנפלאה. הרב אויערבאך מעמיד אותנו על יסוד שורשי בכל דרכנו באגודה, יסוד שאצל הגר"ן זצ"ל היה מוחשי ביותר, והוא ההליכה בדרכי ה' כיסוד לכל מהלכנו כאן בארץ, וכפי שבטא זאת - ר' זלמן נחמיה אהב את מה שה' אהב, הוא החשיב את ארץ-ישראל מאד כי התורה עשתה מזה עסק גדול, הוא רצה את שלטון התורה כי זה רצון ה', בלא כל נטיות צדדיות. יהיו הדברים נר לרגלינו תמיד בכל מהלכינו ! הראוין יופיע בעז"ה בגליון הבא.

במדור 'דעת תורה' הבאנו הפעם את דבריו המרתקים של **האדמו"ר מאוז'רוב זצ"ל**, חבר מועצת גדולי התורה, אשר עומד על הקשר בין ארץ-ישראל לתורה, ומעיר על החביבות המיוחדת שצריכה להיות בירושת הארץ, שמלבד היותה ירושה מאבותינו, עלינו לראות אותה כאילו נתנה לנו ממש. תוך דבריו הוא מביא מאמרי חז"ל רבים, הממחישים את הקשר ההדוק בין ישראל, התורה והארץ, אשר דווקא בה הוטל על ישראל לקיים אותה.

הרב חיים דוידוביץ' ממשיך לכאן את נבואות ישעיהו, והפעם תוך סקירה היסטורית של סוף ימי מלכות שומרון, כאשר יהודה גם היא באה במצור ובמצוק תחת סנחריב, עד שהכה בו ה' מכה אדירה והציל את ירושלים. שוב אנו פוגשים את עקרון שתי צורות הגאולה - 'בעתה' ו'אחישנה', והרב דוידוביץ' מעמיד אותנו על משמעות דברי הנבואה לדורנו. אגב כך הוא דן במאמרו הידוע של רבי עקיבא בסוף מסכת

כיצד מתישבות ההרגשות הסותרות-לכאורה של שמחת יום טוב עם אימת הדין, וזאת על-ידי הבנה מעמיקה של מושג הזכרונות, אשר מתעוררים ביום זה. כדרכו בקודש, מקרב הרב בן-יוסף את הקוראים להבנת המושגים העדינים והעמוקים הקשורים בהנהגת ה' את עולמו, והכל בשפה קולחת ומובנת, אף בבואו להסביר את הנקודות הדקות והמורכבות ביותר.

לכבוד יום הכיפורים יובא מאמרו של הגאון רבי פנחס זביחי, ראש מוסדות 'עטרת פז' ובעל השו"ת הנושא שם זה. הרב זביחי ארח את ראשי האגודה בביתו והביע בפנינו את הערכתו על המהפכה האדירה שמתרחשת בציבור בעקבות הפצת הגליון. במאמרו זה מזכיר לנו הרב זביחי את עיקרו של יום - עבודת הכהן הגדול המכפרת על כלל ישראל - מתוך געגועים וערגה ליום הגדול, בו שוב יתכפרו עונותינו וישתלחו אל ארץ גזרה.

בעת זו בשנה, בו מרובים הם הימים הטובים, מעיר הרב ישראל רוזנברג על טעות תפיסתית שנשתרשה בקרב חלק מיושבי הגולה, ולפיה כביכול ישנה מעלה כלשהי בחגיגת שני ימים טובים לעומת יום אחד אותו חוגגים בארץ-ישראל [למעט ראש השנה]. הרב רוזנברג מוכיח, כי תפיסה זו אין לה שחר, וטוב לחוג בארץ יום אחד ולא יומיים בארץ העמים הטמאה.

עם סיומה של שנת השמיטה והעיסוק המוגבר שהיה בבתי המדרשות בשאלת גבולות הארץ לענין קיום המצוות התלויות בה, אנו מביאים את מאמרו היסודי של הרב מאיר גולדמינץ, אשר דן בגבולות מתוך התבוננות מעמיקה בשורשי הדינים החל מחומש בראשית וההבטחה לאברהם אבינו עד לדינים העולים מעיון בגמרא ובפוסקים.

בברכת שנה טובה ומתוקה
לכל הקוראים היקרים
ולכל בית ישראל,
העורך

להבין את רוממות הבורא על כל בראיו, ואם יפנים את הדבר - הרי שיש לו סיכוי טוב, שתכנס העונה בלבך.

החיבור לארץ הקודש - אכן מרומם ומרגש, וזכינו בקיץ האחרון לחוש אותו יותר מתמיד. מאחו 'דרך אמונה' - אשר נולד בהשראת האגודה, ואשר רבים מחבריה נטלו בו חלק - עלה לקרקע לראשונה, והרוח האדירה שנשבה בהרי מדבר יהודה הייתה בעלת ניחוח מיוחד במינו. ואף שממשלת הרשע הורתה לצבא לפנותו תוך ימים ספורים, אין כל ספק, כי הרוח שפעמה שם תמשיך לנשוב בלבבות, והעליה הבאה לקרקע כבר נמצאת בתכנון. בגליון זה תמצאו תמונות מרגשות מהמאחו, ובגליון הבא א"ה נביא ראינות מיוחדים עם המשתתפים.

בגליון הקודם נכתב, שלרגל העליה לקרקע של 'דרך אמונה', לא יתקיים הטיוול השנתי בימי הקיץ. אך כנראה יש דברים, שכח הרצון חזק מהם, והבחורים הצדיקים, ביחד עם מספר אברכים נמרצים, לא וותרו על הטיוול, והתארגנו ביוזמתם תוך ימים ספורים לטיוול בשבוע האחרון של בין הזמנים. כמו תמיד, הטיוול היה חוויה מיוחדת במינה, שלא חווים בשום מקום אחר, ורשמים ממנו, וכן תמונות מרהיבות, יובאו בגליון הבא.

בימי חודש אלול, בהם אנו מעוררים את האהבה בינינו לבין בורא עולם, בבחינת הנוטריקון שדרשו קדמונינו - א"ני ל'דודי ו'דודי לי - ממשיך הרב שמואל קרלינסקי את המהלך ומורה לנו, כי ארץ-ישראל גם היא מושא לאהבתנו, אלא שביחס לה' יתברך אנו בבחינת כלה, ואילו ביחס לארץ-ישראל, אנו כחתן, והארץ היא הכלה. כדרכו בקודש מצליח הרב קרלינסקי להעלות את הקורא לפסגות מרוממות של רגש אהבה טהור לבורא עולם, לתורתו ולאוצרו, ותוך כך מלמד אותנו על גודל אהבתם של גדולי רבותינו לארצנו הקדושה.

הרב מנשה בן-יוסף עוסק בעניינו של יום ראש השנה, ומבאר בטוב טעם ודעת

בעקבות הספר הקדוש 'אם הבנים שמחה'

ליקט: הרב בצלאל גנז

[פרק שביעי]

אמר רב ביבי בר אביי, והוא דיתב אמדי ועביד שרקרק [נפ' רש"י 'כשהוא מצפנך נשמע כאומר שרקרק]. וגמירי, דאי יתיב אארעא ושריק, אתי משיחא, שנאמר (וכריה י ט) 'אשרקה להם ואקבצם' - עיי"ש. ושם פ"ר ש"י: 'אשרקה להם' כדרך השורקים לסימן ואות לבוא אליו הטועה בדרך, 'ואקבצם' - לעת קץ לעתיד. עכ"ד.

ולפום ריהטא עמדתי משתומם כשעה חדא על דברי הז"ל בזה. דע"פ דבריהם הבטיח הנביא דלעת קץ העתיד, יתן לנו הסימן דגאולה ע"י עוף שמא?

וכן אמר הגמ' בפ': **גמירי** דאי יתיב אארעא אתי משיחא'. וכאומר **דבא להם בקבלה** דעוף זה יבשר לנו הבשורה דגאולה. וכפ' רש"י שם בחולין דסימן בשורה הוא, עיי"ש.

הרי דבשורת הגאולה דלעתיד יהיה ע"י עופות טמאים.

ומה תאמר בני על זאת?

ותקשה ג"כ קושיא ל'היני, למה יעשה כזאת לבשר לנו את הבשורה היותר גדולה שאנו מצפין אליה בכליון עיניים ובכל אוות נפשינו ע"י עופות טמאים דווקא? הלא יותר היה מן הראוי לעשות זאת ע"י עופות טהורים, לגלגל זכות כזאת ע"י זכאי וטהור ולא ע"י טמא?

בפרק השני של הספר - 'הפדות והגאולה' - בעמ' 125, עומד רבנו על שאלה גדולה הנשאלת ע"י כל אחד:

"וידעתי בני ידעתי, כי יקשה לך קושיא גדולה על דבריני. אם כן הוא, שהבנין שנעשה בימינו בארץ הקדושה הוא סימן ואות על הקץ שקרבה לבוא ואתחלתא דגאולה, ואיך יתכן שרוב בוני הארץ המה לדאבונו מחללי שבתות ועוברי עבירה רח"ל, וכמעט אשר כגויי הארץ המה בעונותינו הרבים, ואיך יתכן שבורא כל עולמים יעשה אתחלתא דגאולה ואות וסימן על ידיהם, הלא קי"ל (שם לב). מוגלגלין זכות ע"י זכאי?"

אהובי בני. קושייתך עצומה לכאורה, אבל הסכת ושמע לדברי.

דע בני, כי מי יעמוד על מפעלות תמים דעים.

והנה זה אהי עולם בורא הכל, ומאתו כל אשר בארץ. ועמקו מחשבותיו, מסבב סיבות וגלגולים וקושר נימא בנימא עד שיתקיימו גזרותיו למטה בעולם התחתון, הוא יודע ומבין למה בחר דווקא באלו לעשות אתחלתא דגאולה ואות וסימן לטובה על ידיהם.

ולרווחא דמילתא, בא ואראך דוגמא מפורשת בחולין (סג). גבי עופות טמאים, דקאמר הגמרא - 'רחם' זו שרקרק. אמר ר"י למה נקרא שמו 'רחם'? כיון שבא רחם באו רחמים לעולם.

שום לחלוחית של יהדות ח"ו, העיר ה' את ליבי לתת טעם לשבח בזה אף לדעתנו הקצרה.

ואקדים לך גמרא דסנהדרין (15) על פסוק "אם יתמהמה חכה לך" (ספיקין 3 א) - "שמא תאמר אנו מחכים והוא אינו מחכה, ת"ל (שעיה ל יח) "לכן יחכה ה' לחנכם ולכן ירום לרחמכם" ופי' רש"י: "יחכה ה' הוא עצמו מחכה ומתאווה שיבוא משיח". וכי מאחר שאנו מחכים והוא מחכה, מי מעכב? מידת הדין מעכבת. עכ"ל הש"ס הנצרך לענייננו.

הרי לך, שהש"ת מחכה ואנו מחכים על הגאולה, ורק מידת הדין עומדת ומעכבת.

והנה מבואר בספרי המקובלים, שבעת שהש"ת רוצה לעשות איזה דבר גדול בעולם שנוגע לעליונים בשמי שמים ולחתונים בארץ, אז הש"ת מעטף דבר זה בכמה מיני עיטופים, ואפילו באמצעים שאינם נאים ועוד הן כעורים. כדי שלא ירגישו

בזה הדינים והמקטרגים. ואלמלי היה נעשה בפומבי, תיכף היה עולה המקטרג לקטרג ומדת הדין היה מעכב בדבר.

זה לשון הש"ך על התורה בפרשת וישב (נלאשית לה א): "שמעתי בשם רבי יעקב ארי"ז ז"ל שקבל מרבותי, למה היחס והשררה והמלכות של ישראל יהיה על זה הדרך, שהרואה יראה שח"ו יהיה צד ממזרות. עיי"ש שחשב כל השתלשלות של משיח שהיה על דרך מכוער ופריצות. אלא שעשה הקב"ה כן כדי להביא מלך המשיח בהסח הדעת, כדי שלא יקטרג המקטרג, כמו שאמרו בזוהר. ולזה רמזו ז"ל: (סנהדרין 15) 'נחש מציאה ומשיח באין בהסח הדעת' של מקטרג, ועשה הקב"ה כן כדי שייסח השטן דעתו ויאמר, השררה והמשיח לא יבואו אלא מהיחס והקדושה ולא יבוא על זה הדרך" - עיי"ש שהאריך בזה.

רק האמת הוא כאשר כבר אמר איוב (יב, ו): "החקר אלה תמצא". מי יחקור פעולותיו ומי יעמוד על דרכיו, אלהים הבין דרכו למה דוקא עשה שליחותו בבריה זו, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך.

עכ"פ, הראתיך לדעת בני, דוגמא לנידון שלפנינו, אשר מזה תבין שאין לאדם להקשות קושיות כמו אלה על מעשה אלהינו. כי גבהו דרכיו מדרכינו ולא מחשבותיו מחשבותינו. והעיקר כי האמת עד לעצמו וכי המה שלוחי דרחמנא, ושתוק ואל תקשה קושיא למה. ודי לחכימא ברמיזא.

ואם תרצה אראך ביותר מבואר, דבוני הארץ האלה אשר הם בעיניך כרשעי ישראל ח"ו, כי הם הם מבשרי הגאולה. ועליהם רמזו הש"ס דחולין הנ"ל למבשרי הגאולה.

דרבינו הקדוש בספר הקדוש 'נועם אלימלך' (נד) מכנה את רשעי ישראל בשם 'עופות טמאים'. וכתב ע"פ הקבלה, שהמה העופות הטמאים הנזכר בתורה. ועפ"ז העניין מבואר בהדיא, דחכמי הש"ס גילו לנו סימן, דהגאולה יבוא לנו ע"י עופות טמאים, ורשעי ישראל המה העופות טמאים ע"פ קבלה.

א"כ הרי לך בני, דכך באה בקבלה, וכמו שאמרו בש"ס 'אמרי', ועל הקבלה אין להקשות מידי. וכמו דאמרו בש"ס הרבה פעמים 'אם קבלה נקבל'. ואין להקשות מידי.

והבו, כי זה בירורא דמילתא, ואקווה בני, שינוח דעתך בזה, וד"ל.

אך בני:

חוצן ממה שכתבתי למעלה להניח דעתך בתמיהתך הגדולה, דאין יתכן שהקב"ה יתחיל הגאולה ע"י עוברי רצונו וע"י אנשים דאין ניכר במ

הרי כל דברי רבותינו גדולי עולם הנ"ל עולים בקנה אחד, שכל דבר גדול צריך לצאת מדברי חול, ואז עולה ונעלה למעלה ולמעלה. והכל הוא להתגב מן המקטרגים שיבוא להם בהסח הדעת.

והנה כבר הבאתי למעלה (א"י), דגאולתנו העתידה יהיה קמעא קמעא, ותחילה נקבץ עליה ולעשות ממנה ישוב ויהיה זאת ברשיון המלכויות כמבואר ברמב"ן בשיר השירים (ס"ג) וברד"ק תהילים (קמ"ג) וכן הוא בירושלמי (מעשר שני פ"ה ה"ג) מובא בתוי"ט (ש"ס), ובשל"ה (פ"ט דוד קמ"א סימן רס"ו), כאשר אבוא בזה באריכות א"ה בפרק הבא (ועייין זכור המור למי וזקנו של מרן הג"י פרשת וישלח ד"ה ולכן, שכתב ג"כ כן).

ועתה נראה, כבר הבאתי מש"ס דסנהדרין (א"י), דהקב"ה רוצה ואנו רוצין, רק מידת הדין מעכב. מזה אנו רואין, שהשטן עומד ואורב עלינו תמיד לעכב את הגאולה. ובשעה שבנין את הארץ להקים השכינה מעפרה, הוא הריסה וירידה לס"א כידוע.

והנה אם ההתחלה של הבנין היה נעשה תיכף מאנשים חרדים ויראי ה' והיה נגלה לעיני כל כי יבנה שם עיר ה' - ונקח לדמיון, אם היו הראשונים בהתנועה של הבנין לבנות ולהפריח את הארץ כמו רבנו מבעלזא ומשינווא ומגור וממונקאטש ומשאר צדיקי הדור, הכי היה אפשר להתגב ממידת הדין ומצד הס"א דבאנו לעשות להם קץ ותכלה ולשבר כוחם עד לעולם ועד? והלוא בוודאי היו מידת הדין וכל הס"א יודעים ומבינים מה שרוצים לעשות צדיקים אלו בתנועה זו של בנין הארץ, ותיכף היה עולה מידת הדין לקטרג והיה מעכב על ידיהם.

וכמו שהיה באמת בימי רבי יהושע בן חנניא, כמבואר במדרש רבה תולדות (בבלי ש"ס פ"ד א'), דבימי נתן המלך רשות לעלות לא"י ולבנות ירושלים ובית המקדש, ורבי יהושע בן חנניא בירר שני עשירים ליתן המעות על זה, והתחילו במלאכה, ולבסוף נתבטל ע"י קנאת הגויים - עיי"ש. ובוודאי יען שהיה רבי יהושע בן חנניא עומד בראש, והס"א הכירו בו את מתנגדם הגדול, על כן קטרגו ועכבו הדבר.

ועיין ג"כ בספה"ק 'מגיד מישרים' (וי"ג) דהמלאך גילה לב"י הטעם דאיצטריך דוד ומלכא משיחא דייתו מרות המואביה, משום דע"י כך אית להו תוקפא לאתקפא על ההוא סיטרא.

ועיין עוד ב'נועם אלימלך' פרשת קרח בבית דברי המדרש (בבלי ש"ס פ"ד) בפסוק "מצאתי דוד עבדי" (תהילים פ"ט כ"ב) היכן מצאו? בסדום. וכתב, דנראה שהוא על דרך דאיתא בספרי המקובלים הטעם דלמה יצא אברהם מתרה, וכן כמה צדיקים הקדושים יצאו מאבות הטומאה. ופרשו, מחמת שהמקטרגים החיצונים בראותם הנשמה העליונה וגבוה אינם מניחים לה לצאת לעולם, ועושים כל התחבולות לעכבה. מה עושה הקב"ה? ונתן אותה בגוף טמא, ואז מניחים אותה. ועי"ז באה הנשמה בעולם. כי גם הם בראותם שיוודת למקום טמא סוברים שבוודאי אי אפשר שתעלה במעלות קדושים, ומניחים לה לצאת. עכ"ד הקדושים.

וכן הוא ב'אלשיך' על רות, וב'אגרת שמואל' על רות, דאי אפשר לדבר גדול בקדושה להשתלשל אלא ע"י עבירה - עיין בדבריהם.

וכן עיין בספר גבורות ה' לרבינו מהר"ל מפראג (פסק י"ד ד"ה ומצאנו) ואעתיק את לשונו הקדוש, ה"ל רבינו ז"ל: "ועוד יש לך להבין, כי מלכות ישראל בקדושה שיש לה מדריגה להיות פנימית, היא צומחת מתוך מלכות בלתי קדושה. שכך ראוי למלכות שיש לה מעלה להיות מעלה פנימית. והכל רמזו במה שאמר יחזקאל (כ"ה י"ג) - "ואוציא אש מתוכך". כי יציאת הקדושה הנמשלת באש לדקות האש, תצא מתוך דבר חול ושורף הכל. וכן תמצא שהפרי כאשר הוא בלתי נשלם הוא בתוך הקליפה, עד שהפרי גדול ועומד על שלמותו, ואז כאשר הפרי גדול, נפסדה הקליפה מכח גדול הפרי, שכל דבר שיש לו מדרגה פנימית הוא יוצא מתוך דבר שהוא חיצון לו. ולכן היה גדל משה רבנו ע"ה בבית פרעה, להיות יוצאת המדרגה להיות שהיה למשה מתוך דבר החמרי, דאל"כ, לא היה אל הנבדל מדרגה פנימית. והבן הדבר כי הוא עמוק מאד. והוא ידוע למי שידוע בענין דברים הנבדלים היוצאים ומתעלים מתוך הדברים החמרים. וכן משיח יושב במדינת אדם. עכ"ד האהיים.

לקנות את הארץ הקדושה ולבנותה, איש אשר לא ידע מהיהדות בין ימינו לשמאלו, וכל העוזרים שלו היו אנשים כערכו וכמותו. וכשראה המידת הדין והס"א, כל התנועה הזאת ממי יוצאה ומי המסייעים ומי המה הבונים, לא הייתה לו חרדה כלל מפניהם. בחושבו כי המה מכת דיליה, ומה יוכלו לעשות בארץ, ולנו המה ולא לצרינו. כן היו חושבים מידת הדין והס"א, על כן לא עכבו הדבר - והוא על דרך שכתב רבנו ה'נועם אלימלך'- וההתחלה נעשה, ושוב אין בכוחם לבטל. והפקודה יהיה מתגדלת והולכת, וכל זה נעשה מעצה עמוקה של השי"ת.

וכמו שאורו של משיח מעיקרא נשתלשל בכמו זה בעיטופים מכוערים, כמו כן עתה בעקבתא של משיח, דבא זמנו של משיח לבוא, רק דצריך לזה הכנות של בנין הארץ, וכמו שכתבתי לעיל, היה מוכרח ג"כ לעשות כן להתגב מפני הס"א, ומיניה וביה לשבור כוחם של עצמם, על כן נבחרו לזה אנשים כמו אלה.

והכל הוא מפלאות תמים דעים, וגם זה אמת וברור.

ואפשר, דזה היה גם כן הגרם בימי דון יוסף נשיא שהזכרתי לעיל (מ"א), שהיה צדיק מפורסם וגדול הדור בתורה ובצדקות, ע"כ קטרגו עליו הס"א וכת דיליה עד שבטלו את הדבר.

וכן עתה בזמננו, אלמלי היה יוצא ההתחלה מכת של צדיקים, אז לא היה יכול להיות בהיסח הדעת של המקטרג. ועי"ז היה בטל כל הדבר ולא היו יכולין להתחיל כלל אפילו לדבר מאיזה תנועה של בנין הארץ. כי תיכף היה כמו נפל בל חזו שמש.

והבורא כל עולמים שהיה רוצה באמת שיהיה אתחלתא דגאולה, והתנאי הראשון לגאולה הוא לבנות את הארץ,

וכמו שכתבתי למעלה, ויעשו עכ"פ התחלה בזה, ואח"כ כשכבר נעשה ההתחלה, יהיה מתנוצצת והולכת. ושוב לא יהיה מידת הדין יכול לעכב עלינו.

וכמו שכתב בעל ה'עקדה', שעיקר בכל דבר הוא ההתחלה, ואם נעשה ההתחלה, שוב אין יכולין לעכב - עיין בפסוק "ושבת עד ה' לאיך" (דברים ל'ג).

ועל כן מעצה העמוקה של גדול העצה, יעץ והעלה איש אחד שיבוא עם 'פראיעקט' הזה

שאינו לאדם להקשות קושיות כמו אלה על מעשה אלהינו. כי גבהו דרכיו מדרכינו ולא מחשבותיו מחשבותינו. והעיקר כי האמת עד לעצמו וכי המה שלוחי דרחמנא, ושתוק ואל תקשה קושיא לאהינו. ודי לחכימא ברמיזא

מתוך 46 הסעיפים

מתוך כלל הסיבות למה כראי ורצוני לתרום לאגודת קרושת ציון, ולהפצת הגליונות

#20 כדי לגאול את המושגים של אהבת ארץ ישראל, ישוב ארץ ישראל, המקום המרכזי של ארץ ישראל בחיי היהדות וקיום תורה ומצוות לכתחילה, ולהחזיר את המושגים האלו שיעמדו על כנם, על בסיס של תורה ומסורה אמיתית.

כי לך יקרא - חפציבה

הרב שמואל קרלינסקי

ציון' מדי חודש בחודשו, כדי להתחזק בחיבת הארץ המבצבצת מכל דף ודף בגליון.

את מה אוהבים?

במאמר הזה נרצה להסביר בקצרה את מה בדיוק יש מצווה לאהוב? מהי בעצם 'חיבת הארץ'?

כל עם מטפח את 'אהבת המולדת' ומנסה לקשור את בני העם אל ארצו. הצרפתי אוהב את צרפת, הרוסי גאה באמא רוסיה, האמריקאי קשור לערבות אמריקה, וכך כל עם על-פני תבל. האם זאת היא האהבה המבוקשת לארץ הקודש?

אהבת הארץ בעם היהודי, היא בעלת משמעות עמוקה לאיך-שיעור. בעבורנו זוהי קודם כל ארץ הקודש, הארץ שהקדוש ברוך הוא בחר מכל הארצות, ו"ש"עניי ה' אהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" (דברים י"א יג). אנחנו אוהבים את ארץ-ישראל, בגלל שהיא 'פלטריין של מלך', בגלל קדושתה ובשל המצוות המיוחדות הקשורות בה. **אהבת ארץ ישראל היא בעצם ענף של מצוות אהבת ה', אוהב ה' הוא ממילא אוהב את הארץ** "אשר ה' אהיך דורש אותה" (באר מרים ח"ג עמ' 55, הגאון רבי דוד מן ז"ל).

אמנם, קדושת הארץ אינה סותרת את האהבה הגשמית הפשוטה - לנופיה, לפריה ולתנובות שדותיה, להריה ולבקעותיה. כך נלמד מפסוקי התורה בעניינה של ארץ ישראל - כשהתורה מתארת את שבחה של הארץ, היא מתארת "ארץ זבת חלב ודבש", "ארץ נחלי מים, עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר" (דברים י"א).

הסבא מקלם זצ"ל הגדיר את עבודת חודש אלול בצורה מאוד מיוחדת: "חודש אלול (הוא חודש) האהוב והנחמד באותות השמים (במזלות), כמו שכתב הרמב"ן ז"ל, כי מזלו מזל בתולה, להורות על האהבה [של השי"ת] לכנסת ישראל. ובוחר להם החודש הזה להכין לבם לאביהם שבשמים, להוסיף אהבה על אהבתם בהתקרבותם אליו יתברך" (סכמה ומוסר ח"א, פה; כמני הסבא מקלס פנקס הקבלות, עמוד סא).

דברי הסבא מקלם תואמים לרמזו של חודש אלול, המובא על ידי הקדמונים - "אני לדודי ודודי לי - ראשי תיבות אלול", שבימים אלו מגמתנו צריכה להיות להתקרב לדודנו האהוב יתברך, להרגיש את חסדיו ואהבתו הנפלאה אלינו, ולהגיע מכך לאהוב אותו ולעבדו בשמחה וברצון.

במאמר זה נרצה לעמוד בקצרה על מצוות אהבה מיוחדת, והיא מצוות אהבת ארץ ישראל, כמו שכתב הרמב"ם (מל"ס ה' י'): "גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין בעפרה, וכן הוא אומר 'כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו'".

מדוע כתב הרמב"ם מעשיות אלו בספר ההלכה שלו? וכי איזו הלכה אנו לומדים מכך, שגדולי ישראל נשקו את עפר הארץ וחבקו את אבניה? אלא דבר גדול אנו לומדים מהלכה זו, **שיש לאהוב את ארץ ישראל.** לא די לגור בארץ ולדעת את ערכה ושבחה, אלא צריכים גם לאהוב את ארצנו הטובה והקדושה. ניש לכך גם מקורות נוספים בתורה ובכתובים, כמו שהארכנו בספרנו 'מצות חיבת הארץ'.

אנחנו, שכבר זכינו בחסדי שמים לגור בארץ ישראל, צריכים גם את גליונות 'קדושת

ארץ ישראל, הם גורמים במידה כנגד מידה, שגם הקב"ה [-החתן כביכול] יאהב את עם ישראל [-הכלה].

זהו מה שכתוב בפסוק, שכאשר עם ישראל יאהב את ארץ ישראל ויקרא לה 'חפצי בה', אז הם יזכו שמשוש חתן על כלה ישיש עליך להיך, כמו שכתב הכוזרי (ממנו ס), שהגאולה תלויה במצוות חיבת הארץ.

ונסיים במעשה רב כיצד יכולים גם בני ארץ ישראל להתחזק תמיד במצווה חביבה זו:

ב"ק מרן האדמו"ר מסלונים זי"ע בעל ה'נתיבות שלום' סיפר, שכשיצא מביתו בדרך לארץ ישראל, ליווהו ונפרדו ממנו משפחתו, וידעו שהם רואים אותו כנראה בפעם האחרונה. עם כל זאת, אחד מהם לא הוזיל דמעה במעמד המרגש, היות ושמחו על כך שזוכה לעלות לארץ ישראל.

הרגש שפעם בלבו הגדול על כך שזוכה לדור באווירא דארץ ישראל היה בלתי ניתן להכלה. רבנו סיפר על ימי בראשית, שבתקופה לאחר שעלה לארץ, היה לו קשה להרדם מחמת ההתרגשות העזה שפעמה בקרבו, שהנה הוא זכה להמצא כאן בארץ הקודש.

התחושה, שהוא זכה לדבר כה גדול שאף אבותיו לא זכו לו, השקיטה את דאגותיו אפילו בזמנים הקשים, כשהארץ היתה נתונה לפרעות מצד הישמעאלים ימ"ש.

מסופר, שבהיותו אברך רך בשנים, שהה במירון להתפלל על ציונו של רשב"י זי"ע.

על פי זה כתב רבינו בחיי לבאר מדוע נכפלה מצוות הדבקות בארץ ישראל, ככתוב (במדבר לו ט-י): "ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבתיו ידבקו בני ישראל... ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל". הכפילות באה ללמדך, ששני סוגי דבקות צריך בארץ ישראל: האחד - דבקות הגוף, והשני - דבקות הנפשות.

חיבת הארץ היא התקשרות נפשית

עמוקה עם קדושתה, ערכיה וסגולותיה. זו הארץ הנבחרת על ידי השי"ת, המושגת על ידו והאהובה עליו, שמחמת כן בחר לשכון בה. לכן גם נצטווה הארץ במצוות מיוחדות, כי היא לא סתם פיסת קרקע, אלא ארץ הקודש, וקדושתה מתבטאת ביחס מעשי מיוחד.

מלבד המצווה הגדולה שיש בדבר, כמו שכתב בספר 'טבור הארץ': "אין לך מצווה גדולה מזו, לחבב ארץ אשר המלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא חפץ ביקרה, ודורש אותה תמיד, ועיני ה' אלהיך בה" - מלבד זאת, יש בדבר

גם תועלת רוחנית וגשמית לכל אדם ולעם ישראל בכלל, כמו שנקרא בהפטרות נצבים, ההפטרה האחרונה של שבע דנחמתא (ט"ז סג ט-ד): "לא יאמר לך עוד עזובה ולא ארץ לא יאמר עוד שממה, כי לך יקרא חפצי בה ולא ארץ בעולה, כי חפץ ה' בך וארץ תבעל. כי יבעל בחור בתולה יבעלוך בניך, [ואו יזכו לך] ומשוש חתן על פלה ישיש עליך אלהיך".

ארץ ישראל היא הכלה ועם ישראל - החתן. על ידי אהבה שעם ישראל אוהבים את

שלאחר עלותו לארה"ק סיפרו לאביו על רב נכבד שהגיע לארץ ישראל ומיד כשירד בשדה התעופה כרע ארצה כדי לנשק עפרה. צלם שהיה עד למחזה המרגש תיעד את אותו רב והפיץ את התמונה, כאשר הפרסום גרם לקידוש ה' ולהדר ציבורי!^[*]

רבנו שמע את הסיפור והעביר את תחושותיו שלו: "כשנסעתי לירושלים כמה ימים לאחר בואי ארצה, לא גרעתי את עיני מחלון המכונית כדי לא להפסיד לראות את אבני הארץ וצמחיה, כה אהבתי לראות אותם, הרי אלו אבנים של הארץ המקודשת, אלו צמחים של ארץ חמדתנו"...

חתנו הגר"י לוריא, שהיה לומד עם רבנו תקופות ארוכות בשנים קדמוניות כששימש כראש ישיבה, מספר שכשהיו מגיעים בלימודם לסוגיות הקשורות לקדושת הארץ ומצוותיה, היה רבנו מגלה חביבות יתרה, והיתה ניכרת התרגשותו יותר מהרגילות.

חתנו הגה"ח רבי ישראל קופלוביץ' שהה בבית רבנו בעת סעודת שחרית. לאחר שיצא ממעונו, נגש אליו אחד מפרחי החסידים שהשתוקק לשמוע 'משהו' מדיבוריו של הרבי בקודש פנימה. רבי ישראל השיב לו, שהרבי שוחח היום בלהט על קדושת ארץ-ישראל, ולפתע אמר משפט הממחיש ביותר את אהבתו אליה: "אם לא הייתי מתבייש", אמר, "הייתי

לפתע הבחין, שהפסיד את ההסעה שהיתה אמורה לקחתו בדרך חזור לטבריה. הוא נותר לעמוד בודד תחת אילן בסמוך לציון הרשב"י, שהיה שומם, ותכנן לשכב שם עד שתגיע מכונית שיוכל להמשיך אתה למחוז חפצו. באותם ימים היה חשש מפרעות של ערביי המקום והפחד היה נורא. הוא סיפר על מה שעבר עליו באותם רגעים, ובין השאר גלה מצפונות לכו - "חשבתי לעצמי, הרי כמה אבי היה חפץ לשהות בארץ ישראל, גם במצב שכזה, אם כן, אני שבחסדי השי"ת זוכה לכך - כמה יש לי להיות מאושר על חלקי", ומיד עברו להם הפחדים והחששות כלא היו.

רבנו אהב וחבב את ארץ חמדה בכל לבו, נפשו ומאודו.

פעמים רבות נסוכו שיחותיו על קדושת הארץ ומחמדיה, הן בציבור והן ביחידות דרש וחקר בעניינה הפך בה והפך בה, עד כדי שהתבטא על עצמו בכמה וכמה הזדמנויות כשבאו ושאלוהו לגבי יציאה מהארץ, שאין הוא יכול לפסוק בנושא זה האם ניתן לצאת את גבולות הארץ או לא, משום שהוא בבחינת 'שיכור' מאהבתו אליה, בבחינת הנאמר (ישעיה נב) "וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא מֵיַיִן". ושיכור - כידוע - מנוע מלפסוק...

נתיבות שלום - ב

סיפר בנו של כ"ק מרן האדמו"ר מסלונים ז"ע בעל ה'נתיבות שלום' רבי יצחק שליט"א,

[*] יתכן שהיה זה הגר"א"ל שטינמן זצ"ל, שתיאור מופלא נשתמר מעיתונות הימים ההם על הגעתו לארץ הקודש. למחרת הגעתו נכתב: "מחזה מוזעזע במלל חיפה מיד עם רדת העולמים ביום ג'. עולה, כבן 30 בערך, בעל עיניים יוקדות, נפל אפים ארצה ונשק פעמיים את אדמת המולדת, וכמעט שלא יכול להנתק הימנה מרוב התרגשות. כל אלה שנודמנו לאותו מקום עמדו נרגשים ומוזעזעים, וגם שוטרים בריטיים לא גרעו עין מאדם זה צמא מולדת יותר מאשר למים" [העתקנו אמנם את המקור כלשונו, אך כמובן שאנו יודעים, שעיךר הצמאון הוא צמאון לקדושתה של ארץ ישראל] (מונח ב'פאלא מערוג', עבודת מנדולי ידירות עמ' תל"צ).

המקום, יסעו כל המשפחה לארץ ישראל לשהות כמה שבועות בירושלים בצלו של רבנו.

רבנו העריך כל כך את הגעתם לארץ ישראל, ואמר לאבי המשפחה שיכנס יחד עם ילדיו לחדרו לקבל את ברכתו. כשנכנסו לחדרו, שאל את אבי המשפחה איזו ברכה הוא רוצה שיברכם, והוסיף, **שלדעתו הברכה הגדולה ביותר שיכול לברכם היא לזכות לגור בארצנו הקדושה**. האברך הגיב על אתר, שאם אצל הרבי זו הברכה הטובה ביותר, אכן ברכה זו הוא מבקש עבור משפחתו. הרבי ברך את העומדים סביב לשולחנו, שיזכו לעלות ולהשתקע בארץ ישראל, ורצון יראיו יעשה – לאחר שנים ספורות הברכה התממשה, והמשפחה הגיעה לדור בקביעות בארץ חמדה.

בכל הזדמנות היה רבנו מזכיר ומשבח את המעלה הגדולה והזכיה העצומה לדור בארץ-ישראל. בכל פעם שעלה הנושא על שולחנו, היה משלב בדבריו חיבת הארץ. אחד האברכים נכנס לשאול בעצתו של הרבי למחרת הפורים, בו בזמן שכמה מאנשי חו"ל שהגיעו להסתופף בצלו ביום הגדול, באו גם הם לחדרו כדי לקבל ברכת פרדה. מידוענו נכנס מיד לאחר שבני חו"ל נפרדו, תכף פנה אליו רבנו בחבה בלשון תמיהה: "גם אתה נוסע לחו"ל?" שהיוותה כעין פתיחה לשיחה. "כמה אכפת לי שאנשים נוסעים לארץ העמים, ומאידיך זכות גדולה יש לך, שב"ה אתה גר כאן בארץ ישראל ואינך צריך אף פעם לעזוב אותה ולנסוע לחו"ל".

יורד למטה ולוקח רגב אדמה ומכניסו לפי כדי שתכנס קדושת הארץ לגופי". כלומר, לא די במה שאנו נמצאים בגופנו בארץ ישראל, אנו מבקשים שקדושתה תכנס בתוך תוכנו פנימה.

נתיבות שלום - ג

המגורים
בארצנו הקדושה לידיו של רבינו כ"ק מרן האדמו"ר מסלונים זי"ע בעל ה'נתיבות שלום', לא היתה מצוה חד פעמית, אלא מצוה מתמשכת, אשר כל רגע ורגע שאדם דר בארץ-ישראל – יש לו חשיבות עליונה לאין ערוך.

אחד הבחורים שהתגורר בחו"ל והגיע לארץ-ישראל לירח האיתנים, לאחר שקיבל את ברכת ה'שלום עליכם' מרבינו, קיבל גם שיעור במצות יישוב ארץ ישראל וחביבות יתירה הורעפה עליו, וזו נותרה חקוקה בלבו עד היום, כשלושים שנה לאחר מעשה, וכך אמר לו הרבי: "יעדער מינט אין ארץ ישראל איז א מצוה, פונקט ווי יעדער מינט אין סוכה איז א מצוה" – "כל רגע בארץ ישראל זו מצוה, בדיוק כמו שכל רגע בסוכה היא מצוה".

הרבי היה אומר בהזדמנויות שונות: "כבר חמשים שנה הנני דר בארץ ישראל, ומדי שנה אני מוסיף אהבה על אהבתה", והיות שחיבב כל כך את ארצנו הקדושה, איחל גם לאחרים שיזכו לקיים את מצות ישוב הארץ. באחת השנים, החליטה משפחה מחסידיו שהתגוררו בארה"ב, שבמקום לצאת בחופשת הקיץ להרים כמנהג

יום הזכרון הרב מנשה בן-יוסף

והרי יום ראש השנה הוא יום טוב, עם כל דיני יום טוב, דיני קדושה, ודיני שמחה. נוגם לפי הסוכרים, שאין בו מצוות ושמחת בחגך, וודאי יש בו דיני סעודה, וכל מה שהתירו חכמים במסכת ביצה משום שמחת יו"ט, הותר גם ביו"ט של ר"ה. הקדושה והשמחה בראש השנה באות מצד קשר מיוחד שיש לעם ישראל ביום זה עם ה' אלהים. ומצד הדין לבדו, אין שום קשר מיוחד בין ישראל לאביהם שבשמים, ואין ראוי להיות יום זה לא יום קדושה ולא יום שמחה.*]

ויש לנו לחקור ולהעמיק בעניין, ולהבין את ענינו של יום טוב של ראש השנה.

וישורשו של דבר תלוי בשאלה, מהי פעולת הזכרון אצל ה', ומה היה קורה לולי הזכרון.

ואצל, שכל הדברים הנאמרים, הם רק בדרכי ההנהגה הפועלת בעולם, שם יש מציאות של זכרון ומציאות של העדר זכרון, ויום ראש השנה נקבע ליום מיוחד לזכרון, אבל למעלה למעלה במרום חביון עוזו, אין שום מציאות של העדר זכרון.

זכרון המעשים כסיבה לשכר ולעונש

כל שכר ועונש בעולם, נמשך הוא מן הזכרון האלי, שכאשר ה' זוכר את המעשים ופוקד אותם, הוא קוצב את שכר המעשים הטובים

[*] ואדרבה, מצד מה שהיום הוא יום דין, אין נוהגים בו כל דיני יו"ט, כמ"ש לגבי קריאת ההלל (י"ט ז) - "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם, מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה ובוים הכפורים, אמר להם: אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו וישראל אומרים שירה".

בידור עניין הזכרון שביום הזכרון

יום ראש השנה נקרא בתורה 'יום זכרון תרועה', וכך מכנים אותו חז"ל מסדרי התפילה - 'יום הזכרון'.

ויש לנו לעמוד על ענינו של זכרון זה.

ברכת הזכרונות פותחת ואומרת: "אתה זוכר מעשה עולם, ופוקד כל יצורי קדם... אתה זוכר את כל המפעל, וגם כל היצור לא נכחד ממך... כי תביא חוק זכרון, להפקד כל רוח ונפש, להזכר מעשים רבים, והמון בריות לאין תכלית... מי לא נפקד כהיום הזה, כי זכר כל היצור לפניך בא, מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר, מחשבות אדם ותחבולותיו, ויצרי מעללי איש".

והיה נראה מזה, שהזכרון שעל שמו נקרא יום ראש השנה 'יום הזכרון', הוא זכרון כל יצורי עולם, זכרון מעשיהם, דבוריהם ומחשבותיהם, שעל-פי זה נגזר ונחתך גור דינם, לטוב ולמוטב.

אבל באמת אי אפשר לפרש כך, שהרי אנו אומרים מאידך גיסא - "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו, ורצית בנו, ורוממתנו מכל הלשונות, וקדשתנו במצוותיך וקרבת מלכנו לעבודתך, ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת. ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום הזכרון הזה, יום תרועה מקרא קודש, זכר ליציאת מצרים".

הרי שיום הזכרון הוא יום שניתן מתנה לישראל באהבה, ואם הזכרון הוא הדין, אין כאן מתנה, ואפילו אם יש כאן מתנה - אין זו מתנה לישראל בדווקא, שהרי כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון.

ונאמר (ימיהו ל'ג) "כִּי אֶסְלַח לְעוֹנֵם וּלְחַטָּאתָם
לֹא אֶזְכֶּר עוֹד".

וענין זה של זכרון המעשים, הוא ענין
שבוודאי מתעורר בראש השנה, כמו שהובא
באריכות מברכת זכרונות, שביום ראש השנה
עולים לפני ה' כלל כל
המעשים אשר נעשו,
ומעשים רבים שהיו
כנשכחים, ולא ניתן עליהם
שכר ועונש במשך השנה
- עתה בראש השנה הם
נפקדים ונזכרים, ונגזר
עליהם דינם.

ומצד זה, יום ראש
השנה הוא יום אימה וחרדה
פחד ורעדה, שכן מי יאמר
זכיתי לבי טהרתי מחטאתי,
הרי גדולי הצדיקים התפללו תמיד שלא יזכור
ה' את עוונותיהם וחטאייהם, וחיל ורעדה יבוא
בנו ביום בו זוכר ה' את כלל מעשינו, הטובים
והרעים, ופוקד עליהם את דינם.

זכרון האדם לבב יהיה שכוח

אמנם אבחנה נוספת עיקרית מאוד ישנה
בזכרון האהי.

לבאורה היה נראה, שכאשר ה' מעניש
את האדם, אין זה שייך לעניין השכחה והעדר
הזיכרון, אלא שבאו לפניו ית' מעשי אותו אדם,
וגזר הוא ית' עליו עונש כפי מה שראוי לו,
בזכרון שלם בלא שום צד של שכחה. וכשהיה
הוא ראוי לתשועה - יוושע.

אבל דבר ה' בתורה בנביאים ובכתובים,
קורא ואומר בפה מלא, שלא כך הם פני הדברים,
אלא כשצר ורע לו לאדם - זה נובע מחמת מה
שהוא נשכח מה', וכשה' זוכרו - הוא נושע.

בן מפורש בתורה (נלמ'ס פ'ק ט' ס' - ו'י'זכר
י'הים א'ת נ'ח ו'את כ'ל ה'חיה ו'את כ'ל ה'בהמה א'שר
אתו ב'תבה ו'יעבר י'הים רו'ח על ה'ארץ ו'ישכו

ואת עונש המעשים הרעים, וכאשר אין מידת
הזכרון מתעוררת, נשארים המעשים - הטובים
והרעים - ללא גמול.

והרבה מצאנו בתורה, בנביאים ובכתובים,
שיש מצב בו המעשים כביכול נשכחים ואינם
נזכרים, ואז אין בעליהם
מקבלים שכר ועונש.
וכשהמעשים עולים
לזכרון, נפקדים ונזכרים, אז
מקבלים בעליהם את השכר
או העונש כפי הראוי להם.

בן מצינו שכתוב
בתפילת חזקיהו, (מל"ס ז' כ' א')
- "אָנָּה ה' זָכַר נָא אֶת אֲשֶׁר
הַתְּהַלַּקְתִּי לְפָנֶיךָ בְּאֶמְת
וּבְלִבְךָ שָׁלֵם וְהַטוֹב בְּעֵינֶיךָ
עֲשִׂיתִי". וכך התפלל נחמיה (נחמ"ה י"ג י"ד) - "זָכְרָה
לִי אֱלֹהֵי עַל זֹאת, וְאֵל תַּמְחַסְדֵיךָ אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי
בְּבֵית אֱלֹהֵי וּבְמִשְׁמָרָיו".

ופעמים החטא גורם, שאין המעשים
הטובים נזכרים, כמו שכתוב (יחזקאל ג' כ') - "וּבְשׁוֹב
צְדִיק מְצַדֵּק וְעֹשֶׂה עוֹל וְנִתִּי מְכַשׁוֹל לְפָנָיו הוּא
יְמוּת... וְלֹא תִזְכָּר צְדָקָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה".

גם העוונות - יש מצב בו הם נזכרים, כמ"ש
(מל"ס קט' י"ד) - "זָכַר עוֹן אֲבֹתָיו אֵל ה' וְחִטָּאת
אָמוֹ אֵל תַּמְחַ". וכל ענינה של מנחת סוטה הוא
להזכיר עוון, כמו שכתוב (נמנ"ג ה' טו') - "כִּי מִנְחַת
קִנְיָת הוּא מִנְחַת זִכְרוֹן מִזְכָּרַת עוֹן".

הצדיקים מתפללים תמיד, שלא יזכור ה'
את העוונות, כמ"ש (ישעיהו ס"ד ט') - "אֵל תִּקְצֹף ה'
עַד מָאֵד וְאֵל לְעַד תִּזְכֹּר עוֹן" (מל"ס כ"ה ז'), "חִטָּאות
נְעוּרַי וּפְשָׁעַי אֵל תִּזְכֹּר", וכן הוא בפסוקים
הרבה. ועל רשע השב בתשובה נאמר (יחזקאל ל"ג טו')
- "כֹּל חִטָּאתָיו אֲשֶׁר חָטָא לֹא תִזְכָּרְנָה לוֹ מִשְׁפָּט
וְצַדִּיקָה עָשָׂה חַיֵּי יְחִיהֵה".

וה' מבטיח להם לישראל, שלעתיד הוא לא
יזכור לעוונם, כמ"ש (ישעיהו נ"ג כ"ה) "אֲנֹכִי אֲנֹכִי
הוּא מַחֵה פְשָׁעֶיךָ לְמַעַנִי וְחִטָּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר".

ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאהים אני ה'".

ועל ידי הנביאים כתוב לאמר (יחזקאל טו ס) - "וְזָכַרְתִּי אֶנְי אֶת בְּרִיתִי אוֹתְךָ בְּיָמַי נְעוּרֶיךָ וְהִקְמוֹתִי לְךָ בְּרִית עוֹלָם". ובכתבי הקודש נאמר (מלכים קו מה) - "וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיַּנְחֵם כְּרַב חֲסִדָּיו".

עוד מצאנו, שיש מצב, בו ה' זוכר את חסדו ואת רחמיו, ופועל על-פיהם. וזוהו נשמע, שיש מצב, בו הם כביכול נשכחים ואינם פועלים, כמו שכתוב, (ספר קין ג א) - "כִּי רָגַז רַחֵם תִּזְכֹּר". ונאמר (מלכים כה ו) - "זָכַר רַחֲמֶיךָ ה' וַחֲסִדֶיךָ כִּי מְעוֹלָם הָמָּה". ונאמר (מלכים טז א) - "זָכַר חֲסִדוֹ וְאֲמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל".

ביאור הענין

ודבר זה כולו צריך ביאור, וכי העונש ניתן מתוך שכחה, וכי יש דבר נעלם בזמן גזר-דינו של האדם, הלא המשפט משפט אמת ויושר, והוא ניתן בידעת כל הפרטים, הזכויות והחובות במלואן.

והביאור הנראה בזה הוא, שהן אמנם, המשפט משפט אמת ואמונה הוא, אבל ישנם יחסים בין ה' לבין בריותיו בכלל, ובין לבין עמו ישראל בפרט, שמצדם לא היה העונש יכול להגזר, שיש שם אהבה, שעל כל פשעים היא מכסה, ואין שום רע יכול לצאת, בהיות אותה האהבה חיה ופועלת. ובגזר הדין כביכול נשכחת אותה האהבה, וה' מתעלם מאותו היחס, ורק כך יכול גזר הדין לצאת.

וכשמתעוררת אותה אהבה מתרדמתה, כשה' זוכר את האדם, כשהוא זוכר את בריתו, את רחמיו ואת חסדיו - אז באה הישועה, שכן מצד אותו יחס פנימי של אהבה, לעולם לא היה הדין יכול לצאת, וכל מה שהוא יצא לפועל - זה רק מפני שאותו יחס היה ישן ונשכח.

ויובן בזה מה שמבואר פעמים רבות במקרא, שהעונש בא בהסתר פנים. ויש להבין

המים". ונאמר (בראשית ל כג) "וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֲלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחֲמָהּ". ונאמר (נמלכ' י ט) "וְכִי תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל הַצָּר הַצָּר אֲתָכֶם וְהִרְעַתֶם בְּחֻצְרוֹת וּנְזֻפְרוֹתֵם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבִיכֶם".

ועל-ידי הנביאים כתוב לאמר (שמואל ב' ו' א) "וַתִּדַּר נָדָר וַתֹּאמֶר ה' צָב-אוֹת אִם רָאָה תִרְאֶה בְּעֵינַי אֲמַתְךָ וְזָכַרְתִּי וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת אֲמַתְךָ וְנִתְּתָה לְאֲמַתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים וְנִתְּתִיו לָהּ כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ וּמוֹרָהּ לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ". ונאמר (שם ט) "וַיִּשְׁכַּמוּ בִבְקָר וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לִפְנֵי ה' וַיִּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל בֵּיתֵם הַרְמָתָה וַיִּדַע אֱלֹקָהּ אֶת חֲנִיָּה אִשְׁתּוֹ וַיִּזְכְּרָהּ ה'". ונאמר (ירמיה נ"א ט) "הֲבֵן יִקָּר לִי אֲפָרִים אִם יֶלֶד שַׁעֲשָׁעִים כִּי מִדִּי דְבַרְי בּוֹ זָכַר אֲזַכְּרֶנּוּ עוֹד עַל כֵּן הָמוּ מֵעַי לוֹ רַחֵם אֲרַחֲמֶנּוּ נְאֻם ה'".

ובכתבי הקודש נאמר (מלכים טז ג) "זָכַר עֲדַתְךָ קִנְיַת קָדֶם גְּאֻלַּת שִׁבְט נִחְלָתְךָ הִר צִיּוֹן זֶה שְׁכַנְתָּ בוֹ". ונאמר (מלכים מד כ"ה) "עוֹרָה לָמָּה תִישָׁן אֲדֹנָי הַקִּיּוּצָה אֶל תּוֹנָח לְנֻצַת. לָמָּה פָּנִיךָ תִסְתִּיר תִשְׁכַּח עֵינָיו וְלִחְצוֹנִי". ונאמר (איכה ה ט) "לָמָּה לְנֻצַח תִּשְׁכַּחְנוּ תַעֲצֹבְנוּ לְאַרְץ מִיָּם".

מכל זה אנו רואים, שיש מצב בו האדם או ישראל בכללם נשכחים כביכול, ומחמת כן רע להם, וכשהם נזכרים לפני ה', בכך הם נושעים.

זכרון הברית, החסד והרחמים

עוד מצאנו, שברית שכרת ה' עם בריותיו - יש שהיא נזכרת, ואז היא פועלת את פעולתה בשלמות, וממילא יובן מזה, שיש והיא אינה נזכרת, ואז אינה פועלת את פעולתה בשלמות.

ובן כתוב בתורה (בראשית ט טו-טז) - "וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם... וְהִיִּתָּה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן וְרָאִיתֶיהָ לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם". ונאמר (שמות ג ד) - "וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתְךָ וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב". ונאמר (ויקרא כו כג) - "וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֶף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזַכֵּר וְהִאֲרִץ אֲזַכֵּר". ונאמר (שם מה) - "וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית

השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו, בתשרי עתידין ליגאל'.

ומבואר מכל זה, שראש השנה הוא יום ישועה וגאולה, בו יצא יוסף מבית האסורים, בו בטלה עבודה מאבותינו ממצרים, ואף הגאולה העתידה לר' אליעזר תהיה בתשרי. והביאור בזה הוא כנ"ל, שכן יום זה הוא היום בו ה' זוכר את כל הנשכחות, ואת כל הנשכחים, ובזכרו אותם הוא מושיעם.

ואמרו שם ג"כ, שבר"ה נפקדו שרה, רחל וחסנה, וכתב רש"י שם (ב). – "נפקדה שרה רחל וחסנה, בא זכרונם לטובה ונגזר עליהן הריון". ולכאורה צריך ביאור, הלא כל יולדות שבעולם נגזר עליהן הריון בראש השנה, ומה מיוחד היה בשרה, רחל וחסנה? והביאור הוא, ששרה, רחל וחסנה שכוחות היו, ובכח הזכרון של ראש השנה –

זכרו משכחתן, ובכוחו של ראש השנה נושעו. ניהודי אחד היה, שלא זכה להפקד בבנים, בא לו אצל אחד מגדולי תלמידי החכמים שבירושלים עיה"ק, וחינה בפניו צרתו. נענה אותו צדיק ואמר לו, מה אעשה וה' שכח אותך, אמנם זו תהיה ישועתך, הנה קרב ובא יום הזכרון, יום ראש השנה – לך והזכר את עצמך ביום זה לפני ה', גמור בראש השנה בכותל המערבי את כל התהילים. הלך ועשה כדבריו. לשנה אחרת ישבתי אני אצל אותו ת"ח, ואמר לי לפני ימים מועטים בא אותו יהודי להזמינו לברית, שעומד הוא לערוך, לבנו הנולד לו במזל טוב].

וזיכרון זה הוא הזכרון עליו אמרה תורה זכרון תרועה', שהזיכרון הבא על ידי התרועה – הוא זיכרון זה, שכל פעולתו לטובה, כמו שכתוב לגבי תרועת החצוצרות (ממזל י ט) וְהִרְעַתְם בַּחֲצֹצְרוֹת וּנְזַכְרְתֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם

מה המכוון בזה, הלא ה' עושה את הרעה, כמו שהוא עושה את הטובה. והביאור בזה, שאמנם מצד אחד, ה' הוא המעניש, ביורש משפטו, אבל ישנה מערכת יחסים, שמצדה לא יכול העונש לבוא, ומערכת יחסים זו נעלמת בשעת העונש, ועל פנים אלו – על פני רחמיו – נאמר שהם נסתרים, והעונש בא בהסתר פני הרחמים, ובהתגלות פנים של זעם לבדם.

ענין הזכרון בראש השנה

ועל פי האמור יבואר ענין הזכרון של ראש השנה, שמלבד מה שבראש השנה מתעורר זכרון המעשים, שהוא ענין הדין, ומצדו לא היה ראוי להיות יום זה ליום טוב' – עוד מתקיים בו ענין הזכרון הטוב, זכרון עצם מציאותם של ישראל, לבל יהיו שכוחים ועזובים בצרותיהם, ואז מתעורר זכרון ה' את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב, וזכרון רחמיו וחסדיו.

ומצד זה, יום ראש השנה הוא יום ישועה גדולה, שכל צרות ישראל תלויים בכך שהם שכוחים, בכך שהברית שכוחה, בכך שהרחמים והחסד שכוחים, ואילו ביום הזכרון כל זה נזכר, ובזה תלויה כל ישועתנו.

ומצד זה יום זה הוא טוב לישראל, וזה יסוד דיני הקדושה והשמחה שביום זה, שכן קשר טוב קדוש נקשרים ישראל ביום זה בה' אלהים, שביום זה הם נזכרים לפניו, ובזה הם נושעים.

ואמרו בגמ' (ר"ה יב) – "תניא, רבי אליעזר אומר... בראש השנה נפקדה שרה רחל וחסנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין, בראש

המשך בעמוד כא

העבודה בבית המקדש - מהותו של יום הכיפורים הגאון רבי פנחס זביחי - ראש מוסדות ובעל השו"ת 'עטרת פז'

העבודה הזוה כראוי בבית מקדשנו, ועל כן כל גדולי ישראל היו מורידים כנחל דמעה בעת קריאתם ביום הכיפורים את סדר העבודה הזו בעת התפילה, כי בעוה"ר היה לאין מחמד כל עין, גלה יקרנו ונוטל כבוד מבית חיינו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם זה אורך ימים ושנים.

ועפעינו יזלו מים
וכל לב ימס, בזכרון מאמר רבותינו (שמות רבה לג א) על הפסוק (שה"ש ה) "פתחי לי אחותי רעיתי... שראשי נמלא טל" - "אמר הקב"ה פתחי לי אחותי רעיתי - עד מתי אהיה מתהלך בלא בית, שראשי נמלא טל - בני, עשו לי מקדש שלא אהיה עומד בחוץ" - ע"ש. אוי לנו על צער גלות השכינה, אשר זה אורך שנים נוהמת כיונה ומצפה לגאולתן של ישראל (עי' נכסות ג) ואשר כביכול נמצאת בחוץ ללא בית ומחסה, הלא למשמע אוזן דאבה נפשינו. ואמרו רבותינו (נדרים רעה יג) - "כל תפילתן של ישראל אינה אלא על בית המקדש, מרי יתבני בית מקדשא, מרי מתי יתבני בית מקדשא [אדון, מתי יבנה בית המקדש]".

ודבר ידוע הוא, שככל שמרכיבים לעסוק בדיני המקדש ובהתבוננות בעבודתו ובמעלותיו - על-ידי זה מתחזקת הרגשת העדרו וגודלת וגוברת הצפיה והתפילה לבנינו, ומכיון שכן בודאי שענין זה הוא בכלל מה שפסק מרן בשו"ע (א"ח סי' ב) - "ראוי לכל ירא שמים שיהיה מיצר ודואג על

יתברך הבורא ויתעלה היוצר, אשר הנחיל לנו תורת אמת ונתן לנו באהבה חוקים ומשפטים ישרים, ובכללם את מצוות סדר העבודה ביום הקדוש הזה, יום מכובד באורים המקודש לנו מדור דורים הוא יום הכיפורים, למחול על-ידו את עוונותינו ולכפר על כל פשעינו, וכדברי הנשר הגדול בספר המצוות (עשה מט) -

"הציווי"
שנצטוונו בעבודת היום, כלומר כל הקורבנות והוידויין שנצטוונו ביום צום כיפור, לכפר בהם כל העוונות, כמו שאמר הכתוב. והיא כל החוקה האמורה ב'אחרי מות'. והראיה שהכל מצוה אחת, אמרם בסוף פרק ה מכיפורים (משנה יומא ה ז) - "כל מעשה יום הכיפורים האמור על הסדר, הקדים מעשה לחברו - לא עשה כלום". הא למדת, שהכל מצוה אחת היא" - עיי"ש.

ובזמן שביית המקדש היה קיים היה לנו כהן גדול שיעשה בעדנו את כל העבודה והסדר הזה ביום הכיפורים וכפר עלינו, אבל עתה בעוה"ר שחרב עירנו ושמן בית מקדשנו ובטלה העבודה, אין לנו אלא שיח שפתותינו, ועל כן נהגו לומר בתפילת יום הכיפורים סדר זה של עבודת כהן גדול, ומנהג זה הוא מזמן התלמוד, וכמתבאר מהגמרא במסכת יומא (לג, ב').

ואמנם על זה היה דוה לבנו על אלה חשכו עינינו, כי אין אנו יכולים לעשות את כל סדר

כי איך נבוא אל המלך מלכא דעלמא הקב"ה יתברך ויתעלה בלבוש שק ח"ו, שנאמר לפניו בתפילותינו מילים ותיבות בלא הבנתם, בו בזמן שכל כפרת היום הקדוש הזו תלויה בעיקרה באמירה זו של סדר העבודה ככונה ובהבנת הדברים.

יזכנו השי"ת לראות את ביתו עומד על תילו, בהודו ובתפארתו, וישמח לבנו לראות במהרה כהנים בעבודתם ולויים כדוכנים וישראל במעמדם, ואת סדר העבודה הזאת של יום הכיפורים נעשית על ידי הכהן הגדול בבית קודשנו ותפארתנו, אכ"ר. ■

החורבן", כיון שע"י לימוד זה יוכל להגיע לידו מידה זו ביתר שאת. ואתא בתנא דבי אליהו (ז) - "כל חכם מישראל שיש בו דברי תורה לאמיתן ומתאנה על כבודו של הקב"ה, ועל כבודן של ישראל ומתאוה ומיצר על כבוד ירושלים ועל כבוד בית המקדש ולישועה שתצמח בקרוב ועל כינוס גליות, מיד שורה רוח הקודש בקרבו".

ועל כן חובה קדושה היא על כל אדם ואדם ללמוד ולעיין בסדר עבודת כה"ג ביוה"כ עוד קודם יום הכיפורים, כדי שבעצם היום הקדוש הזה יבין היטב את הדברים בעת אמירתם בתפילה.

המשך יום הזכרון

והסיר את הדיר, והוציא את הרועה. אחר ימים חזר המלך לצאנו, התחיל מכנסה, וכונה את הדיר, ולרועה לא הזכיר, אמר הרועה הרי הצאן מתכנסת והדיר בנויה ואני איני נזכר. כך אמר דוד, למעלה מהפרשה [כתוב] כי אהים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה, הרי הדיר בנויה. וישבו שם וירשוה וזרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה, הרי הצאן. אמר הרועה - ואני איני נזכר, למנצח לדוד להזכיר".

ואנחנו כולנו יחד זועקים ואומרים לפני ה' אלהינו - "למה לנצח תשכחנו, תעזבנו לאורך ימים".

ועומדים אנו לפניו בתפילה, כי ביום הזכרון הבא עלינו לטובה, יעלה ויבוא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר זכרונו ופקדונו וזכרון אבותינו וזכרון ירושלים עיר קדשך וזכרון משיח בן דוד עבדך וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך, לפליטה לטובה... זכרנו בזכרון טוב לפניך, ופקדנו בפקודת ישועה ורחמים משמי שמי קדם... ובטובך הגדול ישוב חרון אפך, מעמך ומעריך ומארצך ומנחלתך. אמן. ■

וְנוֹשְׁעֵתֶם מֵאֲיָבִיכֶם". ואמרו שם חז"ל (ספרי טהעלוקך פסקא טו) "ובזכרתם ונושעתם, הא כל זמן שנזכרים ישראל, אין נזכרים אלא לתשועות".

ובן מבואר בגמ' (ר"ה טו), שהשופר סגור הוא, ומפני זה שופר של פרה פסול, שאין קטגור נעשה סגור - הרי שזכרון זה הוא סגור. זאת, משום שזכרון זה אינו זכרון המעשים, אלא הוא זכרון עצם מציאותם של ישראל - זכרון הברית וזכרון החסד והרחמים, שכל פעולתו היא לטובה ולישועה.

זכרון ירושלים

והשכוחה הגדולה - ציון עיר קדשינו. בוכה ואומרת - "עזבני ה' וה' שכחני". ולעת כזאת, שישועתם של ישראל הגשמית הופיעה, והיא אינה נזכרת, מתעצמת זעקתה, כמו שאמרו במדרש (ילקוט ישעיהו חס"ט) - "כיון שראתה ציון, שהגליות מתכנסות, וכל ישראל והשמים והארץ שמחים, והיא אינה נזכרת, התחילה אומרת, ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני".

ואיתה עימה, בוכה במר נפש דוד מלכנו, כמו שאמרו (ילקוט טהלים ט"ז) - "נמשל למלך שהיה לו צאן וכעס עליהן, הסיר את הצאן,

הכבוד הלאומי של ישראל - כבוד ה'

הרב יהודה אפסטיין

מהו כבודם של ישראל? כמובן, כשהולכים בדרך ה', כשמאיים לעולם כולו, כי תורת ה' היא דרך החיים הנכונה לאומה וליחיד, כשמצליחים לחיות חיים של תורה ולהשליט את חוקת התורה על-פני ארצו של ה' - זהו כבודם של ישראל.

אך יהיו שיגידו, מה לנו ולכבוד לאומי? די לנו בתורתנו הקדושה, די לנו בלימוד התורה ובקיום המצוות, וגם אם הגויים משפילים אותנו בחיי המעשה, מה זה משנה, נרקוד בפני הפריץ ובלבנו נשבח ונהלל את ה'. ואכן, לא מעט מתוכנו גדלו על סיפורים כאלו, אך מה לעשות, והסיפורים האלו נולדו בגולה, כשכבודם של ישראל היה מושפל, וכל שנותר לנו היה להלל את ה' בלבנו, וכי הייתה לנו בררה? אבל בואו לא נתבלבל. זה לא מצב של כבוד לאומי. זה מצב של שפלות, של בזיון. שמא תאמרו אין זו אלא סברת הכרס, לא ולא! הדבר מפורש בתורה.

מישה רבנו אומר את דבריו האחרונים לעם ישראל, לפני פרידתו. הוא כבר הזהיר אותם על קיום המצוות, הבטיח יעודים נעלים עבור שמירת התורה, ועונשים כבדים על הפרתה. בשירת האזינו פרס בפניהם את כל מהלך ההיסטוריה האנושית, ואת סיפורו של עם ה', אשר רק קיום התורה יבטיח את שגשוגו ורווחתו. הוא ברך כל שבט ושבט בברכות המיוחדות לו, וכעת הוא נפרד. מהן מילותיו האחרונות ממש, בטרם עלה להר נבו? "אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויכחשו איביך לך ואתה על במותימו תדרך" (דברים לג כט). זהו כבודם של ישראל! לדרוך על האויב, לרמוס אותו, להוכיח קבל עם ועולם, כי ה' אהינו מלך על כל הארץ ומלכותו בכל משלה! החרב - גאוותנו! לא חרב חסרת ערך כמו החרב הרוסית או האוקראינית שמתכתשות זו בזו כעת בשם שני דגלים, שאין כל הבדל מהותי ביניהם. זוהי החרב של עם ה',

מי שראה את הלינין' המזועזע שבוצע ביהודי ליד קבר שמואל הנביא, סמוך לשכונת רמות שבירושלים, בידי פורעים ערבים בעידודו של המחבל האוטו-אנטישמי עופר כסיף, בוודאי הודעו עד עמקי נשמתו. ואכן שמענו גינויים רבים מקרב אישי ציבור, הן על עצם המעשה והן על חדלות האונים של השוטרים במקום, שעמדו באפס מעשה, כאשר שר הבט"פ והממשלה בכללותה נותנת רוח גבית לפורעים בתמיכתה בשאיפותיהם הלאומיות.

אך ראוי להתעכב על תגובתו של יו"ר הליכוד בנימין נתניהו, המומחה מספר אחד לתקשורת אשר כל מילה היוצאת מפיו מכוננת מטרה, ואשר ניתן ללמוד מדבריו מהו הנרטיב שילווה את קמפיין הליכוד בבחירות הקרובות. "כבוד לאומי הוא לא מתורת", אמר נתניהו, ואין ספק שהוא צודק, אך כדאי להתבונן מעט ולבחון מהו המבט התורני הנכון בנושא של כבוד לאומי - האם אכן אינו מתורת, האם יש ערך בכבוד הלאומי, וחשוב מכל - מה מסמל הכבוד הלאומי של עם ישראל?

ותחילה לכל, נגדיר על דרך השלילה, מה אינו נכלל בהגדרת הכבוד הלאומי של ישראל. נצחון בתחרויות ספורט של קבוצות ישראליות, למשל, למרות הנטייה של רבים לראות זאת ככבוד לאומי - הרי זה ההפך הגמור. יש בכך התבזות גדולה, שעם ה' הולך שבי אחר תרבות העמים, עד כדי כך שהוא מצליח אף לגבור עליהם בשטח שלהם. ולא רק ספורט. כל מה שקשור לתרבות הזרה, המערבית, המנוכרת לה' ולתורתו, התרבות המעמידה את האדם במרכז היקום והופכת אותו לאליל, סוגדת לתאוותיו ומשעבדת את כל ישותו לאותן תאוות - אין כל כבוד בכך שאנשים מזרע אברהם מצליחים באותם תחומים, ושמידת ישראל הפכה למוקד של אותה תרבות.

”שהעומד כנגד ישראל, כאלו עומד כנגד הקדוש ברוך הוא”.

העקרון הזה שזור לכל אורך התנ”ך, ואם ישאל השואל – הכל טוב ויפה, אבל מה קורה כשישראל אינם הולכים בדרך ה', כמו לדאבוננו כיום, שרוב העם עדיין אינו מקיים את התורה – האם גם אז אנו קרויים 'עם ה'?' האם גם אז אנו מייצגים אותה, ושפלותנו היא שפלותה? אך מעיון בכל הפסוקים שהבאתי לעיל ניכר, כי דווקא במצבים כאלו – נאמר העקרון, ולפיו שפלותם של ישראל היא שפלותו! הרי כשישראל עושים רצונו של מקום – אז הכל טוב! דווקא כשאינם עושים רצונו נאמרו פסוקים אלו, שה' חומל על שם קדשו, למרות שלא מגיע לנו! וכך אומר יחזקאל באותה נבואה שכבר הבאנו ממנה – **”לא למענכם אני עשה בית ישראל**

כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם” (יחזקאל טו כט). כדאי בכלל לקרוא את אותה נבואה מדהימה, בה אנו מפטירים בשבת פרשת פרה, כדי להבין את כל המהלך האדיר שה' מוליך אותנו בו בדורות האחרונים.

לא כבוד לאומי חלול יש כאן, לא סתם מאבק על פיסת אדמה בשם איזו פיסת בד שהפכה לדגל, כי אם כבודו של מלך מלכי המלכים. זהו כבודם האמיתי של ישראל! ואם בנימין נתניהו השכיל להבין, כי יש ערך בכבוד הלאומי, והוא מבין שהנושא הזה ראוי לעלות על סדר היום הציבורי, אז תפקידנו שלנו – של ציבור יראי ה' – הוא ללמד את העם, מהי מהותו האמיתית של אותו כבוד – השכנת השכינה בארצנו, כינון מלכות ה' על פני כל הארץ והמלכות על כל הבריאה – ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. אז תתקיים נבואת משה האחרונה, שהבאנו לעיל – ”אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויכחשו איביך לך ואתה על במותימו תדרך”!

דגלנו – התורה הקדושה, בשמה אנו באים לרמוס את אויבינו!

ומה קורה כאשר, חלילה, האויב מכה בנו, כפי שקרה ליד קבר שמואל הנביא? מה קורה כאשר הגויים גוברים, חלילה, על ישראל, כפי שהיה במשך כאלפיים שנה, עד ששבנו לארצנו? אומר הנביא יחזקאל – ”ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמר להם עם ה' אלה ומארצנו יצאו” (יחזקאל לו ט). בהמשך אומר הנביא, תוך תאור נפילתו של יוג ונצחונם של ישראל – ”ואת שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל ולא אחל את שם קדשי עוד וידעו הגוים כי אני ה' קדוש בישראל” (יחזקאל טז י). ורש”י על הפסוק קובע את כלל הברזל ביחס לכבודם הלאומי של ישראל – ”שפלותם של ישראל – חילול שמו הוא”, תוך שהוא מפנה לפסוק שהבאנו לעיל.

ואל יהי דבר זה קל בעינינו! כשרצה ה' להשמיד את ישראל בעקבות חטא העגל, היה זה הטיעון שבעזרתו הצליח משה רבנו להטות את הכף לטובה ולמנוע את הגזרה הנוראה – ”למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים ולכלתם מעל פני האדמה” (שמות לג יג). ושוב אחר חטא המרגלים – ”והמתה את העם הזה כאיש אחד ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר. מבחתי יכלת ה' להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר” (במדבר יז טו-טז). ושוב מצאנו את אותו עקרון בספר יהושע, אחר המפלה במלחמת העי, כשיהושע אומר – ”בי אד-ני מה אמר אחרי אשר הפך ישראל ערף לפני איביו. וישמעו הכנעני וכל ישיבי הארץ ונסכו עלינו והכריתו את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול” (יהושע ז ט-י). שוב ושוב אנחנו רואים – שם ה' נקרא על ישראל, שפלותם היא שפלותו ונצחונם הוא נצחוננו! ובפרשת מטות במלחמת מדין בפרק לא פסוק ג ד”ה נקמת ה' כתב רש”י –

46 סעיפים, מתוך כלל הסי

לאגודת קדושת ציון

1. אתה רוצה ליטול חלק במהפכה למען כבוד שמים
2. אתה מזדהה עם המסרים, מאמין בהם ורוצה בהפצתם
3. אתה שמה שיש במה שבה נידונים נושאים אלו
4. אתה רוצה להיות מחובר לפעילים בנושאים הללו
5. כדי להחזיר עטרה ליושנה - בני התורה הם העטרה של בניית וישוב הארץ
6. למען כבוד התורה - השבת משפט התורה
7. לחזק את האמונה - לראות ולהתבונן כיצד דבר אחד מדבריך לא ישוב ויקם
8. להרנין לב אלמנה - להרנין את לבה של ירושלים בקבוץ בניה לתוכה
9. חיזוק לימוד התורה - חיזוק ללימוד תורה, נביאים וכתובים, יסוד היהדות, בראותנו כיצד דבר חווה הדורות את דברו ביד עבדיו הנביאים
10. בקשת מלכות שמים, מלכות בית דוד ובית המקדש
11. הכרת הטוב לאבינו שבשמים על השפע שנותן לנו
12. למען החזרת המלך אל ביתו - אדון בית כאורח במלון איפה נמצא מנוח?
13. למען החדרת השאיפה של השבת העבודה למקומה, ולמען נקריב קרבנות חובותינו כמצווה עלינו
14. שלום - למען אחדות ישראל אמיתית, תוך הבנה כי אנו גוף אחד עם איברים שונים
15. אהבת ציון אל תשכח לנצח - למען קיום מה שנשבענו - 'אם אשכח ירושלים...'
16. למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט עד יצא כנוגה צדקה וישועתה כלפיד יבער
17. ללמד תועים בינה
18. להיות חוד החנית במהפכת דרישת מלכות התורה
19. להיות חלק מתהליך הגאולה הגדול של שיבת עם ישראל לארצו, מתוך התורה הקדושה
20. לתקן מעט את האסון ההיסטורי בכך שכופרים הם שהקימו את המדינה
21. להיות חלק מדבר ענק שמקדם את הגאולה
22. לקחת חלק בפעילות המדהימה והנדירה והמטרה החשובה והנעלה, שעוד ועוד יהודים יבינו את ערך עניני 'קדושת ציון'
23. כדי להמשיך את מורשת גדולי האומה, רבותינו גדולי הדורות נ"ע
24. כדי ליטול חלק בזכויות הגדולות

מכלול תרומות

תמורת עלות ההדפסה והמשלוח בלבד, תקבלו גליונות להפצה בין החברים, בישיבה, בבית הכנסת וכו'. (כעת גליון מוגדל פעם בחודשיים)

אתה כבר מפיץ ותיק? להגל שדרוג מערך ההפקה וההפצה, מומלץ ליצור קשר בהקדם כדי לוודא שתמשיך לקבל את הגליונות.

עדיין אינך מפיץ? עכשו זה הזמן להצטרף!

נא לא לשכוח! כשאתה מעביר את תרומתך החודשית לאגודה, אל תשכח לציין לנו בהערות -

בנות למה כדאי ורצוי לתרום ז, ולהפצת הגליונות

25. כדי לעורר את לבות אחינו בני ישראל לאהוב את ארץ ישראל ולהבין את משמעות תקופתנו
26. כדי להיות שותף במפעל בני תורה מקהילות שונות בצבור החרדי, המתאחדים כאיש אחד ובאומץ למען רעיון קדוש ונעלה מתוך כבוד הדדי
27. כי האגודה היא העיקרית שמפיצה את הרעיונות הבסיסיים והפשוטים שאתה מאמין בהם
28. לזכות את כל עם ישראל שישוּבו בתשובה
29. כי אתה מזדהה עמוקות עם הפעילות
30. למען החדרת השקפה נכונה בציבור החרדי
31. למען קידום ערכים נכונים וחשובים, שבזכות 'קדושת ציון' כבר אינם כקול קורא במדבר
32. כדי להפיץ את האמת ולקרֵב את הגאולה
33. כדי להפיץ את בשורת שיבת ציון, לקדם את רעיון עם קדוש בארץ קדושה, ולקידום הגאולה השלמה, גאולת אחישנה בקרוב
34. כי יש לך תחושת שייכות לקבוצת הפעילים
35. כדי להשקיע את נקיפת המצפון על כך שלבדך, אתה לא עושה מספיק לקידום עניינים אלו
36. כדי להמנות עם חבריך, הנמנים לדבר מצוה
37. כדי להפיץ את דבר ה'
38. כדי לגאול את המושגים של אהבת ארץ ישראל, ישוב ארץ ישראל, המקום המרכזי של ארץ ישראל בחיי היהדות וקיום תורה ומצוות לכתחילה, ולהחזיר את המושגים האלו שיעמדו על כנם, על בסיס של תורה ומסורה אמיתית
39. לחזק ולהתחזק
40. כדי לקחת חלק בישוב ארץ ישראל וצמיחת הגאולה
41. כדי להגביר את ההשתוקקות לבנין בית המקדש ולהחזרת מלכות ישראל
42. כדי להכריז בקול גדול את הדעות הנכונות והישרות
43. להיות שותף לחיזוק התודעה והשיח בציבור החרדי, בכל מה שקשור למדינה היהודית בארץ ישראל, שתהיה מדינה יהודית באמת ולא רק מדינת היהודים
44. כדי להניע את התנועה הנפלאה שמגלה ומפיצה את ההשקפה הטהורה על תקופתנו הגדולה על יסוד תורה, נביאים וכתובים, חז"ל ורבתינו הראשונים והאחרונים, בדרך האמת ללא פניות
45. אחר, נא פרט
46. חדש! התרומה מוכרת לצרכי מס - יש סעיף 46!

רוצה שצולאתך תעשה על ידי אחרים? יש אפשרות לתרום את הגליונות והמשלוח עבור מפיצים מסורים, שאין ידם משנת - בחורי ישיבות, ועוד.

לפרטים

KDST.SHUTAFIM@GMAIL.COM | 053-319-1618

- בתרומה של 46 ש"ח לחודש, מקבלים 25 גליונות
- בתרומה של 64 ש"ח לחודש, מקבלים 50 גליונות
- בתרומה של 100 ש"ח לחודש, מקבלים 100 גליונות (תוספת של 18 ש"ח לחודש עבור כל 25 גליונות נוספים)

גבולות ארץ ישראל הרב מאיר גולדמינץ

אמנם בפרשת מסעי קטנו הגבולות, והמקומות המצוינים שם מצומצמים יותר מגבולות הארץ שנשבע ה' לאברהם אבינו^[*].

מדוע קטנו הגבולות? הנושא ראוי למאמר בפני עצמו, אך במאמר קצר זה נברר רק מהם המקומות שצומצמו.

הדגשנו לעיל, שבברית בין הבתרים נתנו לאברהם אבינו נחלת עשר אומות. בפועל קבלנו רק נחלת שבע אומות. מי הן השלוש שנשמטו?

מביא רש"י כפירושו על הפסוקים בכראשית שם את דברי המדרש, וזה לשונו: "עשר אומות יש כאן, ולא נתן להם אלא שבעה גוים, והשלושה אדום ומואב ועמון, והם קיני קניזי קדמוני, עתידים להיות ירושה לעתיד, שנאמר אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם".

בלומר, עמון, מואב ואדום גם הם חלק מהארץ העתידה להגיע לישראל, אלא שחבלי ארץ אלו יגיעו לידינו רק לעתיד לבוא.

מה קורה עד אז?

על כל אחת מן האומות הללו - אדום, מואב ועמון - כתבה התורה פסוק מיוחד.

בנוגע לארצם של בני אדום, כתבה התורה בתחילת חומש דברים - "וְאֵת הָעַם צוֹ לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגְבוּל אֶחֱיֵכֶם בְּנֵי עִשָׂו הַיְשָׁבִים בְּשֵׁעִיר וַיִּירָאוּ מִכֶּם וַנְּשַׁמְרֶתֶם מֵאֵד. אֵל תִּתְּגָרוּ בָם כִּי לֹא אֶתֶן לָכֶם מֵאֲרָצָם עַד מְדֻרָּךְ כִּי רָגַל כִּי יִרְשָׁה לְעִשָׂו נִתְּתִי אֶת הָרַ שְׁעִיר" (דברים 3 ו-7).

[*] כדאי לעיין במאמר שכתבתי לפני שנה, תחת הכותרת "וישם מרברה כערן" המובא בגיליון 59 - מנחם אב התשפ"א.

עם סיומה של שנת השמיטה, ראוי להתיחס לגדרים ההלכתיים השונים שעסקנו בהם במיוחד בשנה זו. שמענו ביטויים מגוונים על קדושתה של ארץ ישראל והלכותיה: עולי מצרים, עולי בבל, גבולות ההבטחה, פרשת מסעי ועוד. במאמר קצר זה ננסה לעשות סדר בדבריהם.

בברית בין הבתרים נאמר - "ביום ההוא פָּרַת ה' אֶת אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ נִתְּתִי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר מִצְרַיִם עַד הַנְּהַר הַגְּדֹל נְהַר פְּרָת. אֶת הַקִּינִי וְאֶת הַקְּנִזִּי וְאֶת הַקְּדֻמֹּנִי. וְאֶת הַחִתִּי וְאֶת הַפְּרִזִּי וְאֶת הַרְפָּאִים. וְאֶת הָאֱמֹרִי וְאֶת הַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַגְּרָגְשִׁי וְאֶת הַיְבֹסִי" (בראשית 15:18-20).

גבולות אלו רחבים הם מאוד. מנויים כאן **עשר אומות**, שהן הארץ שה' נשבע שיתן לזרעו של אברהם אבינו.

נקודות ציון דומות אנו מוצאים במקומות נוספים בתורה:

- בשלהי פרשת משפטים - "וְשִׁתִּי אֶת גְּבֻלְךָ מֵיַם סוּף וְעַד יַם פְּלִשְׁתִּים וּמִמְדְּבָר עַד הַנְּהַר כִּי אֶתֶן בְּיָדְכֶם אֶת יִשְׂרָאֵל וַגְּרַשְׁתֶּמוּ מִפְּרִי" (שמות 16:6).

- בתחילת ספר יהושע - "כָּל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כֶּף רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם נִתְּתִי כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֵל מֹשֶׁה. מִהַמְדְּבָר וְהַלְּבָנוֹן הַזֶּה וְעַד הַנְּהַר הַגְּדוֹל נְהַר פְּרָת כָּל אֶרֶץ הַחִתִּים וְעַד הַיָּם הַגְּדוֹל מְבֹאֵה הַשָּׁמֶשׁ יְהִי־הָאָרֶץ לָכֶם" (יהושע 1:7-8).

- ובתחילת חומש דברים - "פָּנּוּ וְסַעוּ לָכֶם וּבֹאוּ הַר הָאֱמֹרִי וְאֵל כָּל שְׂכֵנֵי בְּעֶרְבָה כְּהָר וּבִשְׂפֵלָה וּבְנֶגֶב וּבְחוּף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְּבָנוֹן עַד הַנְּהַר הַגְּדֹל נְהַר פְּרָת" (דברים 1:1).

ופרש רש"י - "ואל כל שכניו- עמון ומואב והר שעיר".

"כִּי חֲשַׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמָרִי הוּא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרֹאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת כָּל אֶרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד אֲרָנָן" (במדבר ט"ו). וכתבו כל הראשונים, שעל-ידי שסיחון כבש חלק מארצם של עמון ומואב, הותר לישראל לרשת את אותם חלקים מארצם של עמון ומואב.

הרי לנו, שברגע שארצם של עמון, מואב ואדום נכבשת על ידי אחרים, מותר לנו לכבושה מהם.

על זה גם נסוב הדיון של מלך בני עמון עם יפתח הגלעדי.

מלך עמון בא בתביעה כלפי ישראל - "וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל מֶלְאָכָי יִפְתָּח כִּי לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת אֲרָצֵי בְעֻלּוֹתוֹ מִמִּצְרַיִם מֵאֲרָנּוֹן וְעַד הַיַּבֵּק וְעַד הַיַּרְדֵּן וְעַתָּה הִשִּׁיבָה אֶתְּהֶן בְּשָׁלוֹם" (שופטים ט"א). ויפתח משיב לו, שלא נלחמנו כלל מול מלך עמון, אלא לקחנו אותם מסיחון.

מסקנת הדברים, שמאז שעמון ומואב גלו מאדמתם, אין איסור לרשת את ארצם.

אלא שכעת יש לדון, האם יש בדבר מצווה? האם זה כדברי הרשות, שאין בהם איסור ואין מצווה, או שאולי אחר שבטל האיסור, חוזרת ונעורה מצוות כיבוש ארץ ישראל על כל ארץ עשר אומות[*]?

מלשון הרמב"ן משמע, שהמצווה חלה על כל הארץ שנשבע ה' לתת לאברהם אבינו, כלומר, על כל ארץ עשרה עממין. בדברי הרמב"ן על

[*] לא נדון במאמר זה בשאלה האם ומתי חלה מצוות כיבוש ארץ ישראל. הנידון כאן הוא לפי דעת הסוברים שאכן ישנה מצווה זו, ובשעה שהיא חלה.

"וְכֵן בְּנוֹגַע לְמוֹאָב - "וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אַל תִּצְרֶה אֶת מוֹאָב וְאֵל תִּתְּנֶה בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא אֶתָּן לְךָ מֵאֲרָצוֹ יְרֻשָׁה כִּי לְבְנֵי לוֹט נִתְּתִי אֶת עַר יְרֻשָׁה" (ס"ט).

ובך גם ביחס לארצם של בני עמון וְיִקְרַבְתָּ מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל תִּצְרֶם וְאֵל תִּתְּנֶם בָּם כִּי לֹא אֶתָּן מֵאֲרָץ בְּנֵי עַמּוֹן לְךָ יְרֻשָׁה כִּי לְבְנֵי לוֹט נִתְּתִיהָ יְרֻשָׁה" (ס"ט).

מעניין לראות את דברי רש"י על הפסוק לעיל שעוסק באדום, וז"ל - "עד מדרך כף רגל - אפילו מדרך כף רגל, כלומר אפילו דריסת הרגל איני מרשה לכם לעבור בארצם שלא ברשות. ומדרש אגדה, עד שיבא יום דריסת כף רגל על הר הזיתים, שנאמר ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים".

כלומר, דגש חזק ניתן כאן על כך, שהאיסור לרשת את ארצם של שלוש אומות אלו, הוא איסור זמני. בע"ה, כאשר יעמדו רגליו על הר הזיתים, נירש גם את אדום, מואב ועמון.

והנה יש לדון, האם איסור הכיבוש נאמר על ארצם של אדום, מואב ועמון, או שהוא חל על העמים הללו?

כלומר, אם ביום מן הימים עם אחר יכבוש את ארץ בני עמון, האם מותר לנו לכבוש את הארץ מהעם האחר?

וביותר יש להתברר, משעה שבא סנחריב ובלבל את האומות, והאומות הללו בצורתן כאומה אבדו מן העולם, האם יש מניעה מלרשת את ארצם?

התשובה על כך מפורשת בדברי חז"ל - "עמון ומואב טהרו בסיחון" (גיטין נ"ח, ט"ג; סנהדרין נ"ד).

קודם שעם ישראל נלחם בסיחון, סיחון נלחם בעמון ומואב וכבש חלק מארצם. ככתוב -

המצוות. ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל ארץ ישראל לשבטים, אף על פי שלא נכבשה, כדי שלא יהיה כבוש יחיד, כשיעלה כל שבט ושבט ויכבש חלקו".

משמעות הדברים, שכדי שתחול חובת קיום מצוות התלויות בארץ על מקום בארץ ישראל, לא די שמקום זה יהיה בתוך הארץ שננתה לאברהם, אלא צריך שעם ישראל יקדש את המקום. ומקומות בארץ ישראל של קדשו אותם, הגם שיש מצווה לכבוש אותם ולשבת בהם - אין בהם קדושת מצוות התלויות בארץ.

מענה נשאלת השאלה, איך מקדשים את ארץ ישראל, להתחייב במצוותיה?

הגדיר זאת הרמב"ם שנכתב לעיל - "בארצות שפכשן מלך ישראל או נביא מדעת רב ישראל וזהו הנקרא כבוש רבים". כלומר, אותם מקומות שכבשו עם ישראל בציוויו של יהושע בן נון, חל בהם באותה שעה חיוב מצוות התלויות בארץ. וכדי להרחיב את גבול חיוב המצוות התלויות בארץ, נדרש מלך או נביא ודעת רוב ישראל שיכבשו את המקום ויקדשוהו.

כיבוש זה של יהושע והשבטים וחלוקתו, הוא הנקרא 'קדושה ראשונה', שקדושה עולי מצרים.

מה קרה כאשר עם ישראל גלה מארצו, כאשר בטל אותו כיבוש? האם חיוב המצוות נשאר, או כיוון שבטל הכיבוש בטלה הקדושה?

על שאלה זו נסוב הדיון האם קדושה ראשונה קדושה לשעתה ולעתיד לבוא, או רק לשעתה ולא לעתיד לבוא.

על כך פסק הרמב"ם שם בהלכה ה - "כל שהחזיקו עולי מצרים, ונתקדש קדשה ראשונה, כיון שגלו בטלה קדשתן. שקדשה ראשונה, לפי שהיתה מפני הכבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא

ספר המצוות לרמב"ם, הביא הרמב"ן במצווה ד את מצוות שלטוננו על ארץ ישראל, וזה לשונו - "נצטוונו לרשת הארץ אשר נתן ה' יתברך ויתעלה לאבותינו, לאברהם, ליצחק וליעקב, ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה". ושם הוא מוסיף - "ופרט אותה להם במצווה הזו כולה, בגבולה ומצריה, כמו שאמר: "ובאו הר האמרי ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים" וגו', שלא יניחו ממנה מקום".

נמצאנו למדים, כי הרמב"ן מביא את הפסוק לעיל מתחילת חומש דברים לציון גבולותיה של מצוות ירושת ארץ ישראל. זהו הפסוק שבו מוזכרים הגבולות הרחבים - "ארץ הפנעני והלכנו עד הנהר הגדל נהר פרת", ובתוכם כלולים "הר האמרי ואל כל שכניו", וכפירוש רש"י ז"ל, ש'שכניו' כולל את עמון, מואב והר שעיר. אם כן, לדעת הרמב"ן, מרא דשמעתתא דמצוות כיבוש ארץ ישראל, נצטוונו לרשת גם את עמון, מואב והר שעיר [מאחר והעמים הללו גלו מארצם], וכלשונו - "ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה... שלא יניחו ממנה מקום".

עד כאן עסקנו במצוות ירושת ארץ ישראל. דיון נפרד לחלוטין נוגע למצוות התלויות בארץ.

כתב הרמב"ם בריש הלכות תרומות פרק א הלכה ב, וזה לשונו:

"**ארץ** ישראל האמורה בכל מקום, היא בארצות שפכשן מלך ישראל או נביא מדעת רב ישראל, וזהו הנקרא כבוש רבים. אבל יחיד מ'ישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום, אפלו מן הארץ שנתנה לאברהם, אינו נקרא ארץ ישראל" [*] **כדי** ש'יגהגו בו כל

[*] עיין לקמן הערה 5, שהביטוי "ארץ ישראל" ברמב"ם ובנמרא משמעותו ארץ שכעת ברשות ישראל בפועל.

בניגוד לביטוי "ארץ ישראל" השגור על לשוננו, שהכוונה בו לארץ שהובטחה לאברהם אבינו, להיות ירושה לזרעו

עם ישראל. (באן הדפוס לישלם)

אם בבית ראשון הם היו קדושים בקדושת עולי מצרים - כעת פטורים הם ממצוות התלויות בארץ.

י"ש לציין, שמצוות שמיטה מעט שונה מתרומות ומעשרות, ויש איסור מלאכה בשביעית בארץ שיש בה קדושת עולי מצרים, אך אין בהם איסור ספיחין. וזה לשונו של הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל פרק ד הלכה כו - "וְכָל שְׁלֵא הַחֲזִיקוּ בוּ אֶלֶּא עוֹלֵי מִצְרַיִם בְּלִבְדוֹ, שֶׁהוּא מְזוּיב וְעַד הַנְּהָר וְעַד אֲמֵנָה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אֶסוּר בְּעֻבְדָּהּ בְּשִׁבְעֵיתָ, הַסְפִּיחִין שְׂצוּמְחִין בּוּ מְתָרִים בְּאֶכְלָהּ".

י"ש לברר, מדוע קדושת עולי מצרים קדשה לשעתה ולא לעתיד לבוא, וקדושת עולי בבל קדשה לשעתה ולעתיד לבוא?

הטעם הוא, לפי שקדושת עולי מצרים נובעת מהכיבוש, וכאשר בטל הכיבוש, בטלה הקדושה. אבל קדושת עולי בבל נובעת מהחזקה - ההתיישבות. ומכיוון שיש ישוב יהודי בארץ, קדושה זו שקדשו עולי בבל במקומות בהם ישבו - לא בטלה.

וכך מפורש יותר בדברי הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"ק ו הלכה טו): "אֲבָל חַיִּיב הָאָרֶץ בְּשִׁבְעֵיתָ וּבְמַעֲשֵׂוֹת אֵינּוּ אֶלֶּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ רַבִּים, וְכִינּוּן שְׁנֵלְקָתָהּ הָאָרֶץ מִיַּדֵּיהֶם בְּטַל הַכְּבוֹשׁ, וּנְפֻטָּרָה מִן הַתּוֹרָה מִמַּעֲשֵׂוֹת וּמִשִּׁבְעֵיתָ שֶׁהָיָה אֵינֶנָּה מִן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל^[**]. וְכִינּוּן שֶׁעַלָּה עֲזָרָא וְקִדְשָׁהּ, לֵאמֹר קִדְשָׁהּ בְּכַבוֹשׁ אֶלֶּא בְּתוֹקָה שֶׁהַחֲזִיקוּ בָּהּ, וְלִפְיָךְ כָּל מְקוֹם שֶׁהַחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי בָּבֶל וְנִתְקַדְּשׁ בְּקִדְשֵׁת עֲזָרָא שֶׁנֶּהְיָה הוּא מְקַדֵּשׁ הַיּוֹם, וְאִף עַל פִּי שְׁנֵלְקָתָהּ הָאָרֶץ מִמְּנוֹ, וְחַיִּיב בְּשִׁבְעֵיתָ וּבְמַעֲשֵׂוֹת".

[]** כדאי לשים לב ללשון הרמב"ם, שהמושג 'ארץ ישראל' פרושו ארץ שתחת שלטון ישראל, לפחות בנוגע לסוגיית תרומות ומעשרות.

קִדְשָׁהּ לְעֵתִיד לְבֹא". כלומר, בעת גלות ישראל מארצם, בטל הכיבוש של יהושע בן נון, וממילא בטלה קדושת ארץ ישראל בנוגע לחיוב במצוות התלויות בארץ. וכל שבעים שנות גלות בבל, ארץ ישראל היתה פטורה מתרומות ומעשרות, שביעית, חלה וכו'.

מה קרה בבית שני? הרי בתחילת בית שני לא זכינו לכבוש את ארץ ישראל, אלא גרנו בארץ תחת שלטון הפרסים!

כתב הרמב"ם בהמשך אותה הלכה:

"כִּינּוּן שֶׁעַלֹּו בְּנֵי הַגּוֹלָה, וְהַחֲזִיקוּ בְּמִקְצַת הָאָרֶץ, קִדְשׁוֹהָ קִדְשָׁהּ שְׁנֵי הָעוֹמְדֵת לְעוֹלָם - לְשַׁעֲתָהּ וְלְעֵתִיד לְבֹא. וְהֵנִיחוּ אוֹתָם הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהַחֲזִיקוּ בָּהֶם עוֹלֵי מִצְרַיִם וְלֹא הַחֲזִיקוּ בָּהֶם עוֹלֵי בָּבֶל כְּשֶׁהָיוּ, וְלֹא פְטוּרִים מִן הַתּוֹרָה וְהַמַּעֲשֵׂוֹת, כְּדִי שִׁסְמְכוּ עֲלֵיהֶם עֲנִיִּים בְּשִׁבְעֵיתָ".

כלומר, בתחילת בית שני, חדשו דרך נוספת לקדש את חיוב המצוות בארץ, והיא חזקה, התיישבות^[*]. כל מקום שישבו בו יהודים, מתחייב במצוות, ומקומות שלא ישבו בהם יהודים - גם

[*] נחלקו הראשונים האם קדושה הנובעת מחזקה או מאמירה בפה מחייבת בתרומות ומעשרות מדאורייתא או מדרבנן.

דעת הרמב"ם (הלכות תרומות 6 טו), שהיא מחייבת רק מדרבנן, **דעת** הראב"ד חלק מהשיטות בתוספות (ענינות פ"ב ד"ה ידושה), שהחיוב חל מדאורייתא.

ויש אומרים, שבזמן הגלות החיוב הוא מדרבנן, אך בזמן בית שני בתקופת החשמונאים, שאז היה גם שלטון יהודי עצמאי, החיוב חל מדאורייתא (הלכות הגמיוסוסות לעור), וכן משמע מהדיון בין ר' יוחנן לריש לקיש ביבמות (פ).

בנוסף, יש אומרים שבבית שני נזקקו לקדש גם באמירה בפה, לעומת בית ראשון, שאז די היה הכיבוש כדי לקדש (ראה רד"ק על הרמב"ם טז).

הם גבולות עולי מצרים [לא גבולות פרשת מסעי, אולם נצטוונו לכבוש, אלא מה שכבשו בפועל].^[*]

וזה לשונו - "אי זו היא ארץ שהחזיקו בה עולי מצרים. מרְקָם שְׁהוּא בְּמִזְרַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד הַיָּם הַגְּדוֹל. מֵאֲשַׁקְלוֹן שֶׁהיא לְדָרוֹם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד עֵפְו כְּצָפוֹן".

יש לציין, כי עכו לא היתה הגבול הצפוני, אלא יש מקומות צפוניים לה, שהם מכלל גבולות קדושת המצוות שבארץ, וכדברי הרמב"ם עצמו בהמשך דבריו, אלא שעכו היא הגבול בו מסתיימת קדושת חיוב המצוות למלוא רוחבה של ארץ ישראל, ומשם ואילך יש מקומות החייבים בתרומות ומעשרות, ויש הפטורים. וזה לשון הרמב"ם בהמשך אותה הלכה -

"הַיָּדָה מֵהַלֶּךְ מֵעֵפְו לְכֹזֵב, כָּל הָאֶרֶץ שֶׁעַל יְמִינוֹ שְׁהוּא מִזְרַח הַדֶּרֶךְ, הִרִי היא בְּחֻזְקַת חוֹצֵה לְאֶרֶץ וְטִמְאָה מִשּׁוֹם אֶרֶץ הָעַמִּים וּפְטוּרָה מִן הַמַּעֲשֵׂר וּמִן הַשְּׂבִיעִית, עַד שִׁינְדֵעַ לֶךְ שְׁאוֹתוֹ הַמָּקוֹם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכָל הָאֶרֶץ שֶׁעַל שְׂמָאלוֹ, שְׁהוּא מַעֲרֵב הַדֶּרֶךְ, הִרִי היא בְּחֻזְקַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְטַהוּרָה מִשּׁוֹם אֶרֶץ הָעַמִּים וְחֵיבַת בְּמַעֲשֵׂר וּבְשִׂבְעִית, עַד שִׁינְדֵעַ לֶךְ שְׁאוֹתוֹ מָקוֹם חוֹצֵה לְאֶרֶץ. וְכָל שְׁשׁוּפֵעַ יוֹרֵד מִטּוֹרֵי אֲמָנוֹם וְלִפְנֵים אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. מִטּוֹרֵי אֲמָנוֹם וְלַחוּץ חוֹצֵה לְאֶרֶץ".

[*] נביא מספר ראיות לכך שיהושע לא כבש את כל גבולות פרשת מסעי, ותחילה נזכר את דברי ה' ליהושע - "ויהושע וְקָן כָּא בְּיָמַי, וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו אַתָּה וְקָנַתָּ בְּאֵת בְּיָמַי, וְהָאֶרֶץ נִשְׁאַרָה הַרְבֵּה מְאֹד לְרִשְׁתָּהּ" (יהושע יג ב).
וְכֵן אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל - "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עַד אָנֹכִי אֲתֵם מִתְרַפִּים לְבוֹא לְרִשְׁתָּ אֶת הָאֶרֶץ, אֲשֶׁר נָתַן לְכֶם ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם" (יהושע יג א).

ועוד ישנה רשימה ארוכה של מקומות שלא הורישו בני ישראל, המופיעה בספר שופטים פרק א.

אמנם יש לציין את דברי הרמב"ם לעיל, שיהושע חלק את הארץ לשבטים, גם את המקומות שלא כבש, כדי שכאשר בעתיד מי מהשבטים יכבוש לבדו את שאר ארץ ישראל, תהיה זו מקודשת מדעת רוב ישראל.

והנה יש סוגיה נוספת בנוגע לגבולות ארץ ישראל, והיא המשנה בתחילת מסכת גיטין (ג) - "רבי יהודה אומר מרְקָם לְמִזְרַח וְרְקָם לְמִמְזָרְחָה, מֵאֲשַׁקְלוֹן לְדָרוֹם וְאֲשַׁקְלוֹן בְּדָרוֹם, מֵעֵפְו לְצָפוֹן וְעֵפְו כְּצָפוֹן".

הנידון כאן לכאורה אינו קשור לקדושה כלל, אלא למקומות שבהם היו בתי דינים היודעים לכתוב גט לשמה כראוי, או למקומות בהם מצויים העדים לקיים את הגט [תלוי במחלוקת אמוראים]. אלא שהיא הנותנת, שמכיוון שבבית שני קדושת המצוות נקבעה על פי מקומות ההתיישבות, וקדושה שניה קדשה לשעתה ולעתיד לבוא, כולל אחרי חורבן בית שני, לכן גבולות המשנה בגיטין - כלומר, הגבולות בהם גרו ישראל והיו בהם בתי דינים - הם אלו שחייבים בתרומות ומעשרות, וכן משמע מדברי התוספות בריש מסכת גיטין שם ד"ה ואשקלון כדרום.

התוספות שם הקשו על המשנה שנקטה "ואשקלון כדרום" [משמע שהיא מחוץ לארץ]: "הקשה ר"ת דאשקלון מארץ ישראל היא, דכתיב ביהושע זאת הארץ הנשארתי וגו' האשדודי והאשקלוני, וכתיב הפילה לישראל לנחלה כאשר צויתך. ואחר כך לכדוה, כדכתיב בשופטים וילכוד יהודה את עזה ואת אשקלון ואת גבולה!".

ותרצו - "אומר ר"ת, דעולי בבל לא כבשוה. כדאמר בפ"ק דחולין (ף א) גבי בית שאן הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, ולכך אין תלמידי חכמים מצויין שם ואין בתי דינין קבועין שם".

הנה לנו דברי התוספות מפורשים, שבמקומות שקדשו עולי בבל, תלמידי חכמים מצויים ובתי דינים קבועים. וממילא גבולות המשנה בגיטין תואמים את גבולות עולי בבל.

אמנם, ברמב"ם שם בהלכה ז משמע, שאלו

לארץ דומה כמי שאין לו אלה, שנאמר... וכן ברוד הוא אומר 'כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים'. וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים? אלא לומר לך - כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודה זרה".

להיבן ברח דוד מפני שאול?

פרש"רש"י - "מפני שהיה צריך לברוח ולצאת מארץ ישראל אל מלך מואב **ואל אכיש**".

וקשה, הרי אכיש היה מלך גת, וגת היא בארץ ישראל! ומדוע הגמרא מחשיבה זאת כחוקץ לארץ?

מכאן ראינו, שמקום בארץ ישראל, כאשר הוא מחוץ לשלטונו של מלך ישראל, ממילא לא חל בו חיוב מצוות התלויות בארץ, ואף נאמר עליו, כי "כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודה זרה"^[**].

היוצא מן הדברים, שאמנם עם ישראל מצווה לרשת את הארץ כולה, מנהר מצרים ועד לנהר פרת. אך מכל מקום, כל עוד לא כבשנו מקומות אלו, הרי שהיחיד הגר בהם אין לו מעלת ישיבת ארץ ישראל.

מקום נוסף שיש לדון עליו ולהגדיר את מעמדו הוא סוריה. מהי סוריה, ומה דינה?

כתב הרמב"ם שם בהלכות ג-ד - "הַאֲרָצוֹת שֶׁכָּבַשׁ דָּוִד חוּץ לְאֶרֶץ כְּנָעַן, כְּגוֹן אֶרֶם נְהָרִים וְאֶרֶם צוֹבֵה וְאֶחָלָב וְכִיּוֹצָא בָהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הוּא וְעַל פִּי בֵּית דִּין הַגָּדוֹל הוּא עוֹשֶׂה, אֵינּוּ פְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל לְכָל דָּבָר, וְלֹא כְחוּצָה לְאֶרֶץ לְכָל דָּבָר כְּגוֹן בְּבָל וּמִצְרַיִם. אֲלֵא יִצְאוּ מִכָּל חוּצָה לְאֶרֶץ, וְלִהְיוֹתֶנּוּ פְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא הִגִּיעוּ. וּמִפְּנֵי מָה יִרְדּוּ מִמַּעַלֵּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁכָּבַשׁ

נשאלת השאלה, מה דינם של האיים ביים?

בסוגיה בגיטין יש כמה דעות, והרמב"ם פוסק - "וְהַנְּסִים שְׂפִיָּם - רֹאֵין אוֹתָן כְּאִלוֹ חוּט מְתוּחַ עֲלֵיהֶם מְטוּרֵי אֶמְנוּם וְעַד נַחַל מִצְרַיִם. מִן הַחוּט וְלִפְנֵים אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. מִן הַחוּט וְלַחוּץ חוּצָה לְאֶרֶץ".

והנה יש לדון, האם גזרו טומאת ארץ העמים על אותם מקומות בארץ ישראל, הכלולים בארץ שנתנה לאברהם אבינו, אך לא קדשו אותם ככיבוש וחזקה, ולא נתקדשו בקדושת המצוות?

הגמרא בגיטין דף ז' דנה על גבולות משנתנו, האם הם גבולות טומאת ארץ העמים. הגמרא מקשה מכזיב, ומתרצת שיש רצועה צפונית לעכו. משמע, שאותם מקומות בארץ שנתנה לאברהם אבינו וזרעו שעדיין פטורים מתרומות ומעשרות, בכלל גזרת טומאת ארץ העמים, עד אשר נקדש אותם. וזהו המקור לפסק הרמב"ם שהבאנו לעיל.

וכן משמע מהגמרא בכתובות קיב. - "רבי אבא מנשק כיפי דעכו" - ששם הוא נכנס לגבולות קדושת המצוות שבארץ ישראל.

ונראה, שלארץ מואב, אפילו איסור יש ביציאה לשם, כדאיתא בבבא בתרא צא. - "רבי שמעון בן יוחאי אומר אלימלך מחלוך וכליון גדולי הדור היו ופרנסי הדור היו, ומפני מה נענשו, מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ". הרי לנו, שאסור לצאת לארץ מואב, אע"פ שזו מן הארץ שנתנה לאברהם אבינו, ולעתיד לבוא ישראל ירשו אותה^[*].

מעניין, כי המקור הידוע לאיסור יציאה לחו"ל מדברי דוד המלך - נסוב בדיוק על מקומות אלו.

גרסינן בגמרא בכתובות קי: "כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלה, וכל הדר בחוצה

[**] הדברים משתלבים היטב עם הנכתב לעיל בהערות 3 ו-5, שהרמב"ם מגדיר את "ארץ ישראל", כמקום שחתה שלטון ישראל.

[*] פשיטא שמדובר בתחומו של מלך מואב, שאינה מן המקומות ש"טהרו בסיוח" ונכבשו על ידי משה רבנו. וכן לקמן לגבי דוד המלך שברח אל מלך מואב.

ישראל". ההיתר לומר לגוי לכתוב שטר בשבת, היתר שלא מציינו בשום מצוה אחרת, מעיד עד כמה מצוה זו חשיבותה מרובה.

לעומת זאת, המצוות התלויות בארץ – חייבים בהן בסוריה רק מדרבנן^[***].

הרי לנו דוגמא מחוץ לגבולות הארץ שנתנה לאברהם אבינו, לחילוק שכתבנו לעיל, בין מצוות ירושת הארץ, לבין חלות מצוות התלויות בארץ.

במצוות ירושת הארץ אנו מצווים מנהר מצרים ועד נהר פרת, כולל ארצם של עמוך, מואב ואדום, ומאז דוד המלך אף בסוריה.

מצווה זו מתקיימת גם ב'כיבוש יחיד', וגם בקניית בית מגוי, למרות שלא מחילים על המקום את חיוב המצוות התלויות בארץ. עצם זה שהמקום ברשות ישראל – זה קיום המצווה.

ואילו מצוות התלויות בארץ, לעת עתה אנו מחויבים בהן רק באותם מקומות שקדשו לשם כך.

ואמנם האדם הפרטי מצווה לגור במקומות המקודשים בארץ ישראל, במקומות שהם תחת שלטון ישראל ולא אצל אכיש מלך גת, אך יחד עם זאת, יש לעורר את הציבור לרשת אף את שאר הארץ שנתנה לאברהם אבינו. ■

[***] אינו דומה דין דרבנן בסוריה לחיוב בכל מקום בזמן הגלות, שלדעת הרמב"ם הוא מדרבנן.

בזמן הגלות אין כיבוש, וכל חיוב תרומות ומעשרות הוא רק מפני החוקה, וכפי שבארנו לעיל.

לעומת זאת, בזמן כיבוש דוד בסוריה, אף שבשאר ארץ ישראל נהג לכו"ע חיוב תרומות ומעשרות מדאורייתא, לפי שמלכותו של דוד המלך היא המשך של כיבוש עולי מצרים, ואף בסוריה עצמה היה כיבוש של דוד – אעפ"כ גם באותה שעה חיוב תרומות ומעשרות בסוריה לא חל אלא מדרבנן.

אותם קדם שִׁכְבַּשׁ כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא נִשְׂאָר בָּהּ מִשְׁכָּעָה עִמָּמִים. וְאֵלו תִּפְס כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן לְגִבּוּלוֹתֶיהָ וְאַחַר כֵּךְ כָּבַשׁ אֶרְצוֹת אַחֲרוֹת, הִיָּה כְּבוֹשׁו כָּלו כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבַר. וְהָאֶרְצוֹת שֶׁכָּבַשׁ דָּוִד הֵן הַנִּקְרָאִין סוּרְיָה^[*].

סוריה – יש דברים שהיא בהן כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהִיא בְּהֵן כְּחוּצָה לְאֶרֶץ. וְהַקּוֹנָה בָּהּ קָרְקַע קְוֵנָה כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְעִנְיַן תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת וְשִׁבְעִית. וְהַפֶּל בְּסוּרְיָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים.

ויש לשאול, האם חלה על סוריה מצות כיבוש ארץ ישראל?

בהמשך הגמרא שם בגיטין ח: מואב – "והקונה שדה בסוריא כקונה בפרוארי ירושלים. למאי הילכתא? אמר רב ששת – לומר, שכותבין עליו אונו ואפילו בשבת... אומר לגוי ועושה. ואע"ג דאמירה לנכרי שבות, משום ישוב א"י לא גזור רבנן".

ופרש"י "משום ישוב ארץ ישראל – לגרש גויים ולישב ישראל בה".

הנה בסוריה יש חילוק ברור בין 'קונה בית', שהוא קיום עשה הבא מכלל הלאו של 'לא תחנם' והוי כעין סעיף של מצוות ירושת הארץ^[**], לבין חיוב בתרומות ומעשרות.

הקונה בסוריה בית מן הגויים, כותבים עליו אונו אפילו בשבת. משמעות הדבר, שהמצווה שהבית יהיה ברשות ישראל קיימת גם שם, וכפי שהגמרא כותבת מפורשות – "משום ישוב ארץ

[*] עיין בתוספות בניטין דף ת, שסברו כדעת הרמב"ם, אך הביאו גם את דעת רש"י, שסוריה הוי כיבוש יחיד מהמעטם "שלא היו לשם כל ישראל ביחד, כמו בכיבוש יהושע שכבשוה לצורך כולם. אבל דוד לא כבש אלא לצורכו".

[**] קיים הברל בין קניית קרקע, שהיא קנין פרטי, לבין כיבוש, שהוא החלת שלטון של מלכות (או מדינה), מה שקרוי היום בפי הציבור 'יובנות' – שהמלכות של עם ישראל היא הקובעת מה יהיה שם, שהיא ירושה של העם כולו. אלו שתי מצוות דומות מקבילות, אך נפרדות, ולכל אחת מהן ישנם פרטיה ודקדוקיה, ואכמ"ל.

לבן נקמתי בלשוני 'כעין סעיף של מצוות ירושת הארץ'.

דרך אמונה - הציבור ההרדי מתחבר לארצו!

הרוח לא ניתן לגרש, לא ניתן לכלוא, לא ניתן לדכא. הרוח הנפלאה של דרישת ציון על טהרת הקודש, שנשבה בהרי יהודה באותם ימים מופלאים - ממשיכה לפעום בלבבות, היא ה'רוח אחרת' שזכה לה כלב עבר ה' בעומדו מול המרגלים שמאסו בארץ חמדה.

אגודת 'קדושת ציון' גאה לחמוך ולעמוד לימין גיבורי החיל, והיא תמשיך לסייע ככל הניתן לגרעין 'דרך אמונה' ולגרעינים נוספים שיקומו ליישב את ארצנו הקדושה.

בימי בין הזמנים של חודש מנחם אב, כשרבים עשו את דרכם לנפוש ולהתאוורר, קמו מספר משפחות נפלאות ועלו לקרקע בגבעה שבהרי יהודה מתוך מטרה להקים ישוב יהודי על טהרת הקודש. במשך שלושה ימים בנו, חיו חיים של תורה, למדו וספגו אל דמם את קדושת ארצנו ורגבי אדמתה.

אמנם כעבור ימים ספורים באו שלוחי שלמון הרשע וגרשו אותם מעל אדמתם, אך עוד הזון למועד, ועליה נוספת מתוכננת כבר בזמן הקרוב. והחשוב מכל - את

יום טוב שני של גלויות

הרב ישראל רוזנברג

אמרו חז"ל - "ר' בא ר' חיייה בשם ר' יוחנן (ס"ט א) בני אמי נחרו בי וגו' מי גרם לי להיות נוטרה את הכרמים על שם כרמי שלי לא נטרתי, מי גרם לי להיות משמרת שני ימים בסוריא על שלא שמרתי יום אחד בארץ, סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שנים ואיני מקבלת שכר אלא על אחת. מי גרם לי להפריש שתי חלות בסוריא, על שלא הפרשתי חלה אחת בארץ סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שתיים ואיני מקבלת שכר אלא על אחת ר' יוחנן קרי עליהון (יחזקאל כ) וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים" (טז).

ז"ל הש"ך על התורה (פרשת מטות), שהיה מגורי האריז"ל - "ואמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך, רמז כאן מה שאמר במדרש כרמי שלי לא נטרתי, זה לשונו מי גרם לי שאני משמרת שני ימים טובים... לזה אמר כאן שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך, אם אתה תעשה המועד כאשר צויתך כתיקונן לא תעשה כי אם שבעה ימים, ואם לאו תגלו מארץ ישראל ותצטרכו לעשות שני ימים דהיינו שמונה ימים."

בספר שלוחא דרחמנא (97 264) מסופר על הגרש"פ מנדלוביץ זצ"ל בזה"ל - "כאשר התוועד עם תלמידיו בימי חג ומועד כדי לשמוח ברגלים הידר רש"פ לחדד בנפשם בשעה זו את ההרגשה מה זו גלות, והיה מרחיב את דיבורו מסביב לפסיקא במדרש רבה - "שמוני נוטרה את הכרמים, כרמי שלי לא נטרתי: אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה על שלא שמרתי יו"ט אחד כתיקונו בארץ ישראל הריני משמרת שני ימים טובים של גלויות בחוצה לארץ, סבורה הייתי שאקבל שכר על שניהם ואיני מקבלת שכר אלא על אחד," כדי שלא תזוח דעתם מדבר

"סבורה הייתי שאני מקבלת שכר על שני ימים טובים שבחו"ל, ואיני מקבלת שכר אלא על אחת" (ירושלמי ערובין פרק ג הלכה ט; שרי הטיירי רנה א ה; פסיקתא דרב כהנא פסיקא יד ועוד).

הנה פתגמים רבים נאמרו מגדולי ישראל על מעלת יום טוב שני שבחו"ל, עד כדי כך שמרוב חבתם והתדבקותם אל הקב"ה יומיים רצופים בימים הקדושים הללו, התבטאו לפעמים בדרך הפלגה ומליצה, שכאילו משתמע שיום טוב שני שנתקן בשורשו מחמת ספיקא דיומא בחוץ לארץ - יש לו מעלה עליונה על יום אחד של יום טוב בארץ ישראל.

אבל חס ושלום להבין כן, וכבר הארכנו בגליון חודש אב בס"ד במעלת קיום המצוות בארץ ישראל, שזהו עיקר המקום לקיום המצוות ושכרון, וחוץ לארץ לעולם לא נתקן להיות מקום קיום המצוות, והאבות הקדושים לא דדקדקו לקיים את מצוות התורה בדקדוקיהן בחוץ לארץ, היות שאין חוץ לארץ מקום המתאים בעצם לקיום המצוות, כאשר האריכו בזה הראשונים. ולכן האיך יתכן לאמר, שישנה בעצם מעלה בקיום מצוה בחו"ל יותר מאשר בארץ ישראל, הס מלהזכיר, ואולי זה בכלל מוציא דיבה על ארץ ישראל, רח"ל. ורבותינו הקדושים מעולם לא העלו על דעתם הקדושה, ששום בר-שכל יטעה בזה, ורק רצו להפליג במעלת הדבקות בקב"ה. אבל היות שבעוונותינו ראינו אנשים שדנו בזה, לכן הרגשתי נכון להאריך בזה. והנני מודיע בזאת, כי לא באתי ח"ו להפחית מעלת יו"ט שני שבחו"ל (ועי' דגני הרמ"ע מפלנו בעשרה מאמרות המונח בגמ"ל סי' טז סק"א), אלא להעמיד את הענינים על צורתם הנכונה בס"ד.

וחביב אצלי אותו היום האחד שהוא בחצריך
מאלף ימים טובים שאעשה בחוץ לארץ, יען כי
בחרתי הסתופף בבית אלהי מדור באהלי רשע היא
חוץ לארץ שהיא ארצות הגוים ואין באיכות שלה
קדושה".

ומקור לדבריו מצינו בחז"ל (ג'תש"ס רנה פרשת
מט ז) - 'נמשלן לאוהבו של מלך, שראה את המלך
מהלך במבואות האפלים, הציץ אוהבו והתחיל
מאיר עליו דרך החלון, הציץ המלך וראה אותו,
אמר לו עד שאתה מאיר לי דרך חלון, בא והאיר
לפני, כך אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם - עד
שתהא מאיר לי מאספוטמיא ומחברותיה, בא
והאיר לפני בארץ ישראל ". ומבואר, שאי אפשר
להשוות כלל מצוות העשויות בארץ ישראל לפני
הקב"ה, למצוות העשויות בחוץ לארץ בריחוק
ממנו יתברך, שהם שני סוגים שונים לגמרי.

יום חוץ בארץ ישראל כיום טוב שני בחוץ לארץ

ועי' בספר 'שיח השדה' בפרשת תולדות, שם
מסופר על הג"ר אריה צבי פרומר זצ"ל בעל ארץ
צבי (ר"י סמני זילנין) - "נפשו לא שבעה מרוממות
שגב והשראה רוחנית ששפעו עליו באוריא
דארץ ישראל, "יום של חול פשוט בארץ ישראל
יש בו קדושה כמו יו"ט שני של גלויות בחוץ
לארץ" - כך אמר לאיש בריתו הרה"ח ר' יוסף
דוד לנדא מתל אביב כשהתארח בצל קורתו
ברח' הקישוין".

וכן בהקדמה לספר 'עיונים ברש"י' מספר
המחבר על עצמו - 'פעם אחת הלכתי עם חברי
חסידי קרלין לשאוב מים שלנו, וליום המחרת
הלכנו לאפות מצות של מצווה בליל הסדר,
התפללנו מעריב ונכנסנו לחדרו של הרבי [האדמו"ר
רבי יחנן מסטולין זצ"ל] שהיה מחלק לחסידים
מזה של מצווה, הרבי תיכנן לנסוע לארץ ישראל
לחג השבועות, ואחד מן החסידים רצה להניאו
מלכת. נפסיק לרגע את הסיפור ונציין שהרבי היה
שתקן גדול, בשולחן [הטישן] שלו היו החסידים
שרים וזמירות ומספרים סיפורי חסידות, ומעולם
לא שמעתי את הרבי מדבר. אנחנו עמדנו

זה שחוגגים יו"ט בכפלים יתר על בני ארץ
ישראל".

אי אפשר להשוות אפילו שני ימים של יו"ט שבחו"ל ליום אחד שבא"י

נתבאר בס"ד מחז"ל הקדושים, שאין שום
מעליותא בשני ימים של יו"ט בחו"ל יותר מיום
אחד של יו"ט בארץ ישראל, ואדרבה - זה נחשב
כעונש מה שצריכים לעשות שני ימים, כאשר
בעצם היה ראוי לעשות יום אחד, עד כדי כך
שרבי יוחנן קרא ע"ז "וגם אני נתתי להם חוקים
לא טובים". אך יש להתבונן, האם מכל מקום
שווים בערכם שני ימים בחו"ל ליום אחד בארץ
ישראל, או שמא אפשר, שאפילו אחר שנתנה
לבני חו"ל שני ימים - עדיין אינו שווה כלל בערכו
ליום אחד שבארץ ישראל. וכדרך השניה מבואר
בחז"ל ומפרשיהם, כמו שיתבאר בעזרה"ת.

איתא בתנא דבי אליהו (פ"ב פ"ט) - "כשהייתי
על אדמתי הייתי עושה את המועדים יו"ט אחד
והוא כתיקונו, עכשיו שגליתי לחו"ל אני עושה
שני ימים אין אחד כתיקונו". ומשמע מכאן,
שאפילו יום אחד כראוי אין לנו בחוץ לארץ (מספר
'מאור הגולה').

וכן מבואר באגרת של הג"ר מאיר שמחה -
"ורבי יוחנן התפלא, כי שמע כי איכא סבי בבבל
- 'למען ירבו ימיכם' כתיב (נכוח מ), התבונן איך
שקל מצות ישיבת א"י בזמן חורבנה, עד כי
חש פן יעלה בלבב אחד לאמר הלא בחוץ לארץ
אקיים מצוות יתרות, וזה יו"ט שני של גלויות,
ושתי חלות בסוריא, קרי ר' יוחנן ע"ז וגם אני
נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים בל יחיו
בהם שיותר טוב להיות בארץ לשמור רק יום
אחד" (ירושלמי סוּפּוּן פ"ג ט"ט).

ויותר מזה איתא מהבן איש חי בספרו
אדרת אליהו (פ"ה פ"י פ"ג) - "יזוה יובן מ"ש דוד
המע"ה 'כי טוב יום בחצריך מאלף', רוצה לומר
הגם שבחוץ לארץ יש שמחה בימים טובים יותר
בשביל שהם עושים שני ימים, ובארץ ישראל אינם
עושים אלא יום אחד. עם כל זה הוא יותר טוב

כללי על קדושת הימים בארץ ישראל לעומת קדושת הימים שבחוץ לארץ, וממילא נלמד מדבריהם לעניננו, שחס ושלום להשוות שום ימים בחוץ לארץ לזה שבארץ ישראל.

הג"ר יהודה הל"ה, רבה לשעבר של ראדין, שעלה לארץ ישראל בשנת תר"מ, הפליא לתאר באגרת ששלח לחפץ חיים את ההרגשה של קדושת שבת בארץ ישראל, וז"ל - "בחוץ לארץ לא הרגשתי את קדושת השבת וזהה, את קדושת השבת וזיו תפארתה התחלתי להרגיש בארץ ישראל".

והג"ר שלמה וולכה זצ"ל כתב - "כי תפלה ביום חול בירושלים היא כמו תפלה במועד או ביום הדין בחו"ל" (ספר אגרות ומכתבים, אגרת מרג).

והג"ר יחזקאל לווינשטיין זצ"ל כתב - "אור ליום ד' ויגש ח' טבת תש"י ירושלים, רב ברכה ושלום וכו' הנה ב"ה החיים והשלום עמנו ותהלה כי זכיתי להיות בארצנו הק'... יש עוד להרגיש רוח אחר מבחו"ל, כמדומני כמו שמרגישים יום השבת הק' מבימות החול" (אור יחזקאל מכפת סו).

סביבו, והחסיד הזה אמר "רבי, צדיקים תמיד רצו להישאר בגלות כדי לקיים יום טוב שני של גלויות". לפתע פתאום מפי הרבי השתקן הזה התחילו משתפכות מילים בזרם אדיר, התחיל לתאר את ירושלים, את שמיה הכחולים, כוכביה הנוצצים, האויר הצח, והרוח הקרירה הנושבת על הריה סביב, והפטיר במילים הבאות - 'ננו לי יום אחד של חול בארץ ישראל ואתם יכולים להחזיק לכם את כל יום טוב שני של גלויות שלכם'".

ומהאדמו"ר מקלויזנבורג איתא - "ומסופר בדורות האחרונים על הגאון רבי משה חאגיז זצ"ל, שהיה קדוש עליון והחיד"א הפליג בשבחיו למאד ששהה ארבעים שנה בחוץ לארץ כשד"ר בימים ההם היו המשולחים מבני העליה ובמשך כל הארבעים שנה לא קיבל על עצמו לחוג יום טוב שני של גלויות מחמת שדעתו היתה לחזור, והגם שהרה"ק ר' יעקב עמדין זצ"ל מתרעם עליו בספרו - עיין בשאילת יעב"ץ (ח"ב סי' קסח), עכ"ז רואים מכך איך שבכל יום ויום היה יושב ומצפה לחזור כבר לאר"י ובודאי שכל חבילותיו מלבד התפילין שלו היו ארוזים ומוכנים לנסיעה בכל השנים הללו" (שפע חיים ח"ו דף ט"ג).

ועל דרך זה מצינו מאוד גדולי ישראל באופן

למען נחדל מעושק ידינו

למען נחדל מעושק ידינו, צו אלע וואס צורייסן און מאכן שאדן - לקראת די הייליגע מעג קען מען מקיים זיין די מצוה פון 'והשיב את הגולה' און באצאלן 1.50 ש פאר יעדער גליון וואס מען האט א שאד געמוהן.

למען נחדל מעושק ידינו, לכל הקורעים והמשחיתים - לקראת הימים הנוראים ניתן לקיים את מצות 'והשיב את הגולה' ושלם 1.50 ש עבור כל גליון שהושחת.

סליחות

בעז"ה, אם תהיה דרישה
מהציבור, יתקיים מנין בשער
הכותנה עם הגן החמה בימי
הסליחות.

פרטים במל: 052-760-0819
(אפשר להשאיר הודעה בתא קולי)

תפילה על זיווגים

כל יום רביעי בערב בשעת
השקיעה, בכניסה לכותל, תפילה
על זיווגים

כל אחד יכול להשתתף (הזכרת
שמות בתרומה לקדושת ציון)

לפרטים במל: 052-760-0819
(אפשר להשאיר הודעה בתא קולי)

ברכת מזל טוב

אגודת 'קדושת ציון' מברכת
את חברנו המסור, מוכה הרבים
ומעמודי התווך של האגודה,
רבי משה מלוביצקי שליט"א
לרגל אירוסו בנו בשעמו"מ,
וכן ברכותינו שלוחות למורנו
הגאון רבי שמואל מלוביצקי
שליט"א, מרבני האגודה, לרגל
אירוסו הנכד. יזכו החתן והכלה
להקים בית נאמן בישראל על
אדני התורה והיראה.

ואעידה לי עדים נאמנים הרב חיים הוידוביץ'

את עזרתו להנצל מפקח רוצין. מלך אשור נענה לו, כבש את דמשק בירת ארם, הגלה את יושביה, והרג את המלך רצין. בנוסף, עלה מלך אשור על ישראל ושעבד אותה תחתיו, ובנוסף הגלה את השבטים זבלון ונפתלי וגם את יושבי הגלעד לארץ אשור, וזה השלב הראשון משלשת חלקי גלות עשרת השבטים. בכך נצלה יהודה ממזימתם של מלכי ישראל וארם. אולם תגלת פלאסר מלך אשור הציק והצר גם ליהודה, וגם פלשתים לא טמנו ידם בצלחת וכבשו את ערי שפלת יהודה.

הושע בן אלה מלך על ישראל תחת שעבוד מלכות אשור. לאחר שמונה שנים של כיבוש תחת מלכות אשור, פרק הושע את עולה ומרד בה. אז העיר אלהי ישראל את רוחו של פול מלך אשור והגלה את שבטי ראובן וגד וחצי מנשה שישבו בעבר הירדן (דברי הימים ב טו, וזו השלב השני של גלות עשרת השבטים.

לאחר תשע שנים של מרד הושע בן אלה במלכות אשור, נלכדה שומרון בירת מלכות ישראל בידי שלמנאסר מלך אשור לאחר שלש שנים של מצור מתמשך, ואז גלו שבטי ישראל האחרונים שנשארו לאחר שתי הגלות הראשונות. בתוך כך, בשנה השלישית למלכות הושע בן אלה מלך ישראל, מת אחז מלך יהודה ותחתיו מלך בנו חזקיהו, שהיה צדיק.

בשנת ארבע עשרה למלכות חזקיהו מלך יהודה, שמונה שנים לאחר גלות ישראל, עלה סנחריב מלך אשור על יהודה ותפס את ערי יהודה, אולם כאשר עלה על ירושלים, נגף לאחר שמלאך ה' היכה את כל מחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף, ונפלו כולם פגרים מתים.

עד עתה עסקנו בנבואות שבפרקים הראשונים של ספר ישעיהו, אשר כפי שבארנו, הן השורש והבסיס לספר ישעיהו כולו. עתה אנו עוברים לנבואות שבפרקים ז-י.

רקע היסטורי

פרקים אלה סובבים אודות סוף ימי מלכות ישראל, הצלת יהודה ממזימתם, ותהליך חורבן וגלות עשרת השבטים וחרכנם וגלותם על ידי אשור. לא נתעכב רבות בדקדוקי המקראות וחישובי השנים, כיון שאנו מתמקדים בעיקר בנבואות שהצטרכותן לדורותינו מובנת לנו. אך הבנה כללית נצרכת בהן, ובכך גם נוכל לשלות מהן את ההקשר לימינו אנו. לשם כך נסקור בכלליות ובקצרה מאורעות ימים אלה על פי המקרא במלכים (מלכים ב פרקים טו-טז) ובדברי הימים (דברי הימים ב פרקים כז-כט), ועל פי דברי חז"ל בסדר עולם (פיק טז). מומלץ לעיין תחילה במקראות עצמם.

- בשנת חמשים ושתיים למלכות עוזיהו [י' עזריה' בספר מלכים] מלך יהודה, שהיא השנה האחרונה למלכותו, מלך על ישראל פקח בן רמליהו, אחרי שהרג את המלך פקחיה בן מנחם, אצלו שימש כשליש [שר].

- בשנתו השבע עשרה של פקח בן רמליהו מלך ישראל, מת יותם בן עוזיהו מלך יהודה הצדיק, ותחתיו מלך בנו אחז שהיה רשע. פקח בן רמליהו כרת ברית עם רצין מלך ארם, ויחד עלו להילחם ביהודה, והכו בה מכה גדולה.

- בשנת העשרים למלכות פקח, שהיא השנה האחרונה למלכותו בטרם נהרג בידי הושע בן אלה שמלך תחתיו, ניסו פקח ורצין להבקיע בירושלים ולהשתלט עליה, ללא הצלחה. אחז שחד את תגלת פלאסר מלך אשור וביקש

הצלת יהודה מארם ומישראל ומאשור

נבואות ישעיהו בפרקים אלה נאמרו למלך אחז, ולכן עיקרן הוא ההצלה ממלכי ארם וישראל. ישעיהו נותן אות להבטחת ישועה זו בדמות הולדת שני בנים, אשר שמם מורה על ישועה זו. הראשון - בשם 'עמנואל', כנגד הצלת יהודה, והשני בשם 'מהר-של-חש-בזו' כנגד חורבן ארם וישראל בידי אשור.

בתוך הדברים מתנבא ישעיהו פעמיים אודות פשיטת אשור על יהודה בימי חזקיהו, ומפלתו הצפויה על יד ירושלים. פעם אחת - אחרי הבטחת הולדת עמנואל, המרמז בעיקר על ישועת יהודה ולא על פורענות ישראל. לכן הנבואה אודות אשור היא רק על ההצלה מידם והשפע שיהיה אחר כך ביהודה בימי חזקיהו. פעם שניה מתנבא ישעיהו אודות אשור לאחר הבטחת הולדת מהר-של-חש-בזו, שכבר מורה על חרבן ארם וישראל. אז הוא כבר מתנבא גם על הסבל שישב להם אשור בפשיטתו על יהודה, אלא שמכל מקום מובטח להם שאשור תנחל מפלה גדולה.

הנביא מסיים בכך, שהישועה תגיע בימי חזקיהו - 'כי ילד ילד לנו בן נתן לנו ותהי המִשְׁרָה על שְׁכְמוֹ, ויקרא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעֵץ אֶל גְּבוּר אֲבִיעֵד - 'שֵׁר שְׁלוֹם'. לְמַרְבֵּה הַמִּשְׁרָה וּלְשָׁלוֹם אֵין קֶץ, על כִּסֵּא דָוִד וְעַל מַמְלַכְתּוֹ לְהִכִּין אֹתָהּ וּלְסַעֲדָהּ בְּמִשְׁפָּט וּבְצַדִּיקָה. מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם קִנְיַת ה' צָבָ-אוֹת תַּעֲשֶׂה זֹאת' (י"ט-י"ז). בלשון דומה התנבא ישעיהו על ההצלה מסנחריב כאשר כבר צר על ירושלים - 'כי מירושלם תצא שְׁאֲרִית וּפְלִיטָה מִהָרַץ צִיּוֹן קִנְיַת ה' צָבָ-אוֹת תַּעֲשֶׂה זֹאת' (פס"טו-ל"ג).

אחר כך, מובאת תוכחת ישעיהו, שנאמרה בימי חזקיהו, לאחר שתי גליות ישראל הראשונות, בה הוא מוכיח את העם כולו, יהודה וישראל יחדיו, על חטאייהם שגרמו להם להענש בסבל רב, מארם ופלשתים, ומאחיהם עצמם, ולמרות זאת וְהֵעָם לֹא שָׁב עַד הַמִּכְהוֹ וְאֵת ה' צָבָ-אוֹת לֹא דָרְשׁוּ' (ט"ו-ט"ז). כאשר הוא שונה את תחזיתו על החרבן הסופי של מלכות ישראל מחד, ועל הצלת יהודה מאשור מאידך, לאחר שאשור לא תשכיל

להבין שהיא בסך הכל כגרון ביד החוצב בו' י' טו), ולאחר שיגביר סנחריב את צהנתו בשלחו לחרף אֱלֹהִים חַי (י"ט), כי או אז - 'קנאת ה' צב-אות תעשה זאת', ויגוף את מחנה סנחריב, ויושיע ה' את יהודה מידי.

נבואת 'עוד ישבו זקנים וזקנות' מתקיימת בפשוטה

עתה נרצה להתעכב קמעה על מה שצוה ה' לישעיהו לחרוט עלי גליין - 'וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי קַח לְךָ גְּלִיּוֹן גְּדוֹל וּכְתַב עָלָיו בְּחֶרֶט אָנֹשׁ לְמַהר שָׁלַל חֵשׁ בְּז'. וְאָעִידָה לִי עֵדִים נְאֻמִּים, אֵת אֹנִיָּה הַכֹּהֵן, וְאֵת זִכְרִיָּהוּ בֶן יִבְרָכְיָהוּ' (ט"ז-ט"ט). שומה עלינו לנסות להבין מדוע יצאה נבואה זו מן הכלל להחרט עלי גליין, יותר מנבואות אחרות.

עוד נדבך הטעון באור הוא מה שדרש רבי עקיבא, כי 'אוריהו הכהן' הוא אוריה בן שמעיהו מקרית יערים שהצטרף לירמיהו ומיכה שהתנבאו בשלהי ימי הבית הראשון לאמר - 'ציון שְׁדָה תִּחְרַשׁ וִירוּשָׁלַיִם עֵיִם תִּהְיֶה וְהָרַב הַבַּיִת לְקָמוֹת יַעַר' (י"מ"טו כ"ו ט), ואילו 'זכריהו בן יברכיהו' הוא זכריה בן ברכיה בן עדו הנביא שניבא לקראת תחילת בניית הבית השני לאמר - 'כֹּה אָמַר ה' צָבָ-אוֹת עַד יִשְׁבּוּ זְקֵנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנָתוֹ בִּידוֹ מֵרֵב יָמִים, וּרַחֲבוֹת הָעֵיר יִמְלֹאוּ יְלָדִים וְיִלְדוֹת מְשַׁקִּים בְּרַחֲבֵתֶיהָ' (מ"ח ט"ז-ט"ח). על כך אומר הכתוב, לפי מדרשו של רבי עקיבא, כי אוריה וזכריה הם 'עדים נאמנים', כי התקיימות נבואת אוריה היא סימן לכך שגם נבואת זכריה עתידה להתקיים (מס' מדר). והדבר צריך תלמוד, מדוע ואיך נקשרו גורל נבואות אלה של אוריה וזכריה זו בזו.

בספר 'בינה לעיתים' (בעל הגידולי מרומם על ספר המדומות, ל"ח ט"ז) נדרש לשאלה זו, וכתב, כי מאחר וישנן נבואות שאין צורת התקיימותן ברורה עד שתתקיימה, היה מקום לבעל דין לטעות ולטעון, שמה נבואות פורענות ונחמה אלה של אוריה וזכריה גם הן לא תתקיימה ככתבן, ותתגשמה רק בצורה רעיונית מופשטת. על כך העיד ה', כי כאשר תראה שתקיים נבואתו של אוריה

אשור לישראל - עמוס, שהתנבא על גלות ישראל בידי מלך אשור, וישעיהו, שהתנבא על הבטחת מלכות חזקיהו מלך יהודה והצלתו מידי סנחריב מלך אשור. ועל כך מוסיף ואומר, שכשם שהעדאת עמוס וישעיהו הבטיחה את התקיימות נבואתם, כך לעתיד - קיום נבואת אוריה, כי ציון שדה תחרש, מבטיח את קיום נבואת זכריה, כי עוד ישבו זקנים וזקנות וגו'.

גם לדבריו עולה יפה שייכות נבואות ישעיהו אלו עם נבואת זכריה. במאמרנו הראשונים התבאר, שהבטחת הגאולה היא מצד גאולת 'בעתה', במסגרתה מובטחת גאולתם של ישראל מכל מקום גם כאשר לא יהיו ראויים לכך, משום כי ה' למענו יעש, ומקנאתו לשמו המחולל בגוים יושיע את עמו ונחלתו. ואכן שם בזכריה (פסוק 3) מפורש, כי הוא מדבר על גאולה הבאה מקנאת ה' למען שמו המחולל - 'כה אָמַר ה' צָבָה-אוֹת קְנָאתִי לְצִיּוֹן קְנָאָה גְדוֹלָה וְחִמָּה גְדוֹלָה קְנָאתִי לָהּ'. וכך גם ישועת חזקיהו מידי סנחריב מלך אשור היתה מקנאת ה' למען שמו, כפי שהתבאר למעלה.*

כפשוטה, וציון שדה תחרש והר הבית יהיה באמת לכמות יער, אם כך תהיה מובטח, כי גם נבואתו של זכריה על שלוותה והתישבותה של ירושלים - 'עוד ישבו זקנים וזקנות וגו'', 'ילדים וילדות משחקים וגו'' - תתקיים במלואה כפשוטה.

משעמדנו על כך, שכוננת הנביא באמרו 'ואעידה לי עדים נאמנים' היא לשלול פרוש רחוק לנבואה, נבין מדוע הצטרך ישעיהו להעיד 'עדים נאמנים' על נבואתו 'למהר שלל חש בך' על ארם ישראל. כפי שכבר התבאר במאמרים קודמים בשם הרמב"ן (ספר הגאולה מחילת השער השני), נבואותיו של ישעיהו על ימיו נאמרו על תנאי, ויתכן שלא תתקיימה בימיו אלא לעת הגאולה האחרונה. לכן הצטרך ישעיהו להעיד 'עדים נאמנים' על כך שנבואתו 'למהר שלל חש בך' תתקיים כפשוטה (כאן פירוש המלבי"ם).

**ילדים וילדות משחקים
בגאולת בעתה שלא
בזכות דייקא**

רש"י פירש בדרך אחרת קצת, ולפיו המקרא 'ואעידה לי עדים נאמנים' אלו דברי ה', שאמר כי עמוס וישעיהו הם עדים נאמנים על מה שתעשה

[*] ראה מה שכתב בערבי נחל לפרש, כי משום שהכתוב מדבר מגאולה שלא בזכות, לכן נאמר עליה אחר כך - 'כי ופלא בעיני שארית העם' (פסוק 1), וזו לשונו: "והיה כי יפלא בעיני שארית העם הוה גם בעיני יפלא נאום ה' - מקרא זה נאמר על הגאולה העתידה שתהיה בשני דרכים, או 'זכו' או 'בעתה' (פסוק 1), ואם יהיה על פי 'זכו', אז אין הגאולה לפלא, כי ראויים ישראל לכך. אבל אם לא יזכו הם ושולם, תהיה הגאולה 'בעתה', בלתי ראויים, עד שבעיני ישראל עצמם יהיה לפלא מדוע נגאלו. ובודאי אין הגאולה רק על שם העתיד, שרואה הקדוש ברוך הוא שאחר שיגאלנו יהיה לנו רוח נכון ולב מזהר לעבדו שכם אחד, לזה אמר 'והיה כי יפלא' כו', והיינו שתהיה הגאולה בלתי ראויה, אז 'גם בעיני יפלא', שאז נחשב גם בעיניו לפלא [כיון שהוא נושא על דעת העתיד התלוי בבחירה, ועיון שם].

יהודים מוחללים בשער הכותנה, הרמ"ט

"שעריך הם דופקים"

ותיקין בשער הכותנה בערבי שבתות וראשי חודשים

ב"ה זכינו שמזה כמה שנים מתקיים בכל יום שישי מניין שחרית כותיקין בשער הר בית קדשינו בהשתתפות עשרות אברכים ובני ישיבות, כהמשך למנהג ארץ ישראל שתוקן בימי הגאונים. בשנים האחרונות המניין מתקיים בשער הכותנה - המקום הנגיש הקרוב ביותר לקודש הקדשים מחוץ להר הבית, הידוע כמסוגל לישועה ומאות שנים שנהגו בני ירושלים לשפוך שיחם בו. לאחר תפילת שחרית נאמר סדר תפילה קצר בנוסח שתיקנו הגאונים לומר במקום זה. הציבור מוזמן בברכה להצטרף למניין מיוחד זה עם הנץ החמה, כמנהג ישראל מזה אלף שנה. ויה"ר שתישמע שוועתינו וזככה לראות במהרה בבנין ביהמ"ק

"נוראות תענינו בעמדינו מול שער

סלרתי נקשיב כבואינו בשער"

(מתוך פיוט שתיקנו הגאונים לומר בשער הר הבית)

כיבוד מוגש לאחר התפילה // המעמד מאובטח ע"י הרשויות

לכירורים: 054-842-3801

עיונים בדרכי העבודה

הרב אליהו ברים

[פרק לו]

- "נכון. עדיף שאתה זה שתזכיר את הדברים. יותר חשוב מה אתה שמעת וקבלת מאשר מה שאני אמרתי... נדמה לי שבשנה שעברה באלול התחלנו את העיסוק הממוקד בעניין המידות, נכון?"

"כן. גם לי זכור כך... מהיכן אתחיל? נלך אחורה... עסקנו בעניין הכעס. לפני כן בעניין הקנאה, ולפני כן בהקדמה כללית לענין המידות. לשם הגענו מאמירה שלך בנושא הכללי שבו עסקנו לפני כן, כי התובנה העומדת בבסיס כל המידות הרעות ה'חברתיות' היא אותה תובנה בה עסקנו רבות, לפיה אין כל משמעות אמיתית למה שחושבים או אומרים עלינו הסובבים אותנו, כאשר ברור לנו וסגור אצלנו מה ומי אנחנו. כלומר, אדם שבודק את עצמו תמיד ונמצא במהלך קבוע של מודעות למעלותיו ולחסרונותיו מתוך שאיפה ומהלך לתיקונם - אין לו מה לשים לב למה שאומרים עליו וכו'. הוא הופך להיות עניני ר'פוש' לגבי היחס אותו הוא מקבל מהחברה, מתוך כך, שאת הערך שלו הוא מקבל מהידיעה שה' מעריך ושמוח בעבודתו, ובכך שהוא באמת יחודי ובאמת פועל ומשפיע על העולם. ממילא, הוא לא מקנא בזולתו, כי אין משמעות לכך שחברו 'עקף אותו', הוא אינו כועס, כי אין משמעות להרגשת ההשפלה שהוא חווה, מתוך ההבנה העמוקה שהוא לא באמת הושפל. בכל זה עסקנו בהרחבה רבה. וכעת עלינו לעבור לעסוק במדה נוספת, להגדיר אותה ולבאר אותה ולהראות איך גם היא יכולה להיות מנוטרלת על ידי הידיעה שהזכרנו כעת."

- "יישר כוח על הרענון... קצר וממצה. ובאיזו מידה תרצה לעסוק היום?"

"עברו עברו בשערים פנו דרך העם סלו סלו המסלח סקלו מאכן הרימו גם על העמים".

(ישעיהו כג')

"שבעה שמות יש לו ל'צה"ר... ישעיהו קראו מְשֹׁשׁ, שנאמר (מ"ז): 'וְאָמַר סָלוּ סָלוּ פָּנֵינוּ דְרָךְ הָרִימוּ מְשֹׁשׁ מִדְרָךְ עַמִּי', יחזקאל קראו אבן...".

(סוכה נג)

"שלוש ר' אליהו!"

- "ושלוש בן-ציון! מה שלומך? איך עבר הקיץ? איך אתה מתכוונן לאלול?"

"ברוך ה'. בסייעתא דשמיא היה קיץ טוב. ברוך ה' שמחים להגיע שוב לימי ההתעוררות וההתחזקות של חודש אלול. בתקווה שאכן נזכה להתעורר ולהתעלות בדבקות בתורה ובאהבת ה'."

- "ויפי. אני שמח לשמוע. אני גם נזכר שהיו שנים, בהם התחלת הזמן לא היתה דבר כל כך פשוט עבורך, אתה זוכר?"

"וודאי שאני זוכר. הרבה נידונים חשובים עלו לנו מאותן הרגשות של אז... הלא הם כתובים על ספר דברי הימים לבן-ציון ור' אליהו..."

- "ולא רק שם. הלא הם כתובים על 'ספר תולדות האדם'. הספר שלך, של ההתמודדויות, הקשיים, הנפילות וכמעט יאושים. ולעומתן, הקימות, ההתעלויות, הבניה והתקוה! כל זה רשום במי שאתה עכשיו! וכמובן, כתוב בספרו של הקב"ה. אשרינו. ובכן, במה אנחנו עוסקים היום?"

"נראה לי שצריך לערוך רענון מסוים. עבר זמן רב, וההפסקות גדולות מאוד!"

המידה. אנחנו מדברים על 'גאוה'. מה פרוש המילה הזו? וכן המידה ההפכית - 'ענוה' - מה פירושה המילה הזו?"

"זו מילה שמופיעה במקרא?"

- "גאוה וודאי. פעמים רבות. ענוה, לעומת זאת, מופיעה פעמים ספורות בלבד. ענין המילה גאוה היא גובה. יותר מדויק 'להתגבה'. כמו 'אשריה לה' כי גאה גאה', שתרגומו 'איתגאי על גיותניא', שפירושו 'התגבה על המתגבהים' ועוד רבים. אני לא יודע מה היחס בין המילים הללו, 'גאוה' ו'גובה', שלמרות שהצליל שלהם דומה הם שורשים שונים לחלוטין. לעומת זאת, שם המידה ההפכית - ה'ענוה' - פרושה 'היכנעות'. כלשון הפסוק - 'עד מתי מאנת לענות מפני', שתרגומו 'להתכנע'. ועל כן נקרא הדל, מחוסר המומן והמעמד - 'עני', כי הוא שפל וכנוע, וכן בתהילים פעמים רבות מתחלפים הכינויים בין 'עניים' ל'ענוים'. כלומר, הגדרת המדה היא זו. הגאוה היא נטיה של האדם להגביה את עצמו יותר ממה שהוא, וזה יכול להיות בינו לבין עצמו, איך שהוא תופס את עצמו, או בינו לבין החברה, איך הוא מציג את עצמו ואיך הוא מצפה שיתנהגו אתו. לעומת זאת, הענוה היא הרגל של האדם להכניע את עצמו יותר ממה שהוא באמת. וגם זה צריך להיות בינו לבין עצמו, איך שהוא תופס את עצמו, ואחר כך איך שהוא מצפה שיתחסו אליו."

"רגע, כמה שאלות. א - למה אמרת בגאוה נטיה' ובענוה 'הרגל'? ב - בתחילת דבריך אמרת, שמהות הגאוה היא כלפי החברה, ואילו אחרי ששאלתי את השאלה שלי, שנית ואמרת, שזה גם בתפיסה של האדם את עצמו בינו לבין עצמו! ג - מהרישא משמע שהגאוה היא להגדיל יותר ממה שהוא, כלומר שאם אדם מכיר בערך עצמו האמיתי אין זו גאוה, ואילו בענוה אמרת שהוא מכניע את עצמו יותר ממה שהוא, משמע שאם הוא מעריך את עצמו כמו שהוא באמת, כבר אינו ענוי."

"במדת הגאוה. זו מדה שמסקרנת אותי מזה זמן רב. יש הרבה דיבורים מסביב לגאוה ולהיפוכה - הענוה, וגם אתה הזכרת כבר מספר פעמים שיש מה שנראה כענוה, אך היא אינה הענוה הרצויה. וכמובן, איך המידה הנשגבה הזו תלויה אף היא באותה תוכנה הנזכרת."

- "טוב. בעזרת ה'. זו אכן משימה, נתפלה לסייעתא דשמיא להעמיד כל דבר על מקומו הנכון, להעמיד דברים על דיוקם הראוי."

מהי 'גאוה'?

"ובכן, נתחיל מהנקודה האחרונה שהזכרת. הקשר של התוכנה הנזכרת למידת הגאוה, היא המובהקת יותר מכל המידות. אם בקנאה ובכעס היה עלינו להעמיק לשורש המידה כדי לשייך אותה לנקודת ההרגשה הפנימית השגויה מול החברה, הרי שעצם הגאוה הוא ביחס ישיר אל החברה. זו מהות המידה, לתת יחס משמעותי להתחסות החברה אלי."

"יפה. עלית על המוקש הראשון... מה כוונתי? מה שאמרת הוא מה שתמיד רגילים להסביר. שגאוה היא שאדם מרגיש את עצמו יותר חשוב מאנשים אחרים. מה שמכונה בלשון הבחורים 'מרים את האף'. אלא מה? שמשום מה כל מי שמדבר על גאוה 'בעומק' ולא ב'שטחיות', בין בספרים ובין בשיעורים, מסביר שגאוה היא לא דווקא כלפי הזולת, אלא גם בין אדם לעצמו. זו שאלה האם האדם מעמיד את עצמו כישות עצמית או שהוא עומד מול ה'. או בנוסח אחר, גם אם אדם לא ידבר אף פעם אפילו מילה בשבח עצמו, ולא ינסה לקבל שום כבוד וכדומה, אם בלב הוא מרגיש שהוא ראוי לכבוד - כבר זו גאוה. אתה מבין מה אני מתכוון?"

- "כן. אני מבין היטב. לפחות כך נראה לי... אתה צודק. 'גאוה' היא שם כולל להרבה רמות וכל מיני הרגשות. אכן יש לעשות סדר בדברים. מהיכן נתחיל? ננסה בעזרת ה' להתחיל משם

מידה רעה, אשר הנקי כבר צריך להתנקות ממנה על מנת להחשב 'צדיק', ואילו העונה היא מדת חסידות מופלגת ומופלאה, וכיניהן יש מרחק רב."

"אז איך מכונה האדם שאינו בעל גאווה, אך גם אינו בעל ענוה?"

- "שאלה מצוינת, שגם תביא אותנו לבאר נקודה נוספת ממה ששאלת קודם. ישנם שני מקורות, שבהם מבוארת הנקודה הזו בפירוש, אך ישנם הבדלים בשמות של בעלי המדות הללו. האחד הוא הרמב"ם, והשני הוא הרמח"ל, במאמר נפלא העוסק בדרך אגב בבאור מדות הגאווה והענוה."

"איפה, במסילת ישרים?"

- "לא. זהו מאמר שמופיע בספר 'לשון לימודים', בו הרמח"ל מלמד כיצד לנתח נושא ולהגדיר אותו כראוי. כדוגמא בעלמא, הוא לוקח את הגאווה והענוה, ושם אנו זוכים ללמוד על הצורה בה הרמח"ל ראה את המדות האלו, ועל-פיו ניתן להבין טוב יותר את דבריו במסילת ישרים. אך נתחיל בדברי הרמב"ם."

"רגע, לאיזו נקודה בשאלות שלי היא מתיחסת?"

- "שאלת מדוע אמרתי, שהגאווה היא נטיה, ואילו הענוה - הרגל. זו נקודה חשובה מאוד, שהיא גם חוב ישן שאני חייב לך. מספר פעמים במשך הזמן הזכרתי את המדה 'שפלות'. אתה זוכר? הבאתי אותה כמדה הדומה לענוה במאפיינים מסוימים, אך היא אינה מדה מעולה כענוה, ואף אינה חיובית כלל. בכל פעם שהזכרתי אותה, אמרתי שנבוא בעזרת ה' לבאר אותה כאשר נעסוק במידת הגאווה. והנה הגיע הזמן. כזכור, הרמב"ם מגדיר כל נטיה נפשית

- "יפה, אתה חריף וזריז. שואל כעניין ממש, ובונה את המהלך כמו שצריך. תבאר לי בבקשה את הקושי שלך בנקודה השלישית."

"לכאורה אם אדם אינו גאוותן, יוצא שהוא עניו. ולפי מה שאמרת, שהגאוותן מגביה את עצמו יותר ממה שהוא באמת, זאת אומרת שאם הוא מגביה את עצמו למה שהוא באמת - הוא לא גאוותן אלא עניו. ואילו בענוה אמרת, שהעניו מכניע את עצמו יותר ממה שהוא באמת, זאת אומרת שמי שמעמיד את עצמו כמו שהוא באמת, הוא לא עניו, אלא גאוותן! סתירה! קשיא רישא אסיפא!"

- "יפה, למדנות אמיתית. ואכן, השאלה שלך נכונה ובמקום, אלא שהנחת היסוד

שלך שגויה. אתה הצגת הנחת יסוד, שמי שאינו גאוותן הוא עניו, ומי שאינו עניו - גאוותן. הנקודה הזו שגויה. אתה יודע למה?"

"לא... למה?"

- "נו, תנסה! ארמוז לך... מידת הגאווה מבוארת במדרגת הנקיזות, ואילו היכן מבוארת הענוה?"

"אה... בסוף הסולם!"

גאווה וענוה - ומה ביניהם?

- "נכון. כמו שהזכרנו בתחילת העיסוק בענין המידות, הגדרת המידות הרעות היא 'רעות בעצמן ורעות בתולדותיהן כולן חוץ לשורת השכל והחכמה'. כלומר, הגאווה היא מידה רעה שאינה הגיונית. ואילו הענוה מופיעה אחרי מדרגת החסידות, 'מפני הקושי הגדול שיש בהשגתה, הושמה בדברי רבי פנחס מן האחרונות'. בקיצור. הגאווה היא

ולהפנים, שאין משמעות אמיתית למה שאומרים או חושבים האנשים!"

- **"יפה ונפלא**. תיכף נביא את דברי הרמח"ל, שיישבו את הדברים. אך קודם לך נסכם את הנקודה שבארנו. העלינו, שאין רק שני מצבים - גאווה או ענוה, אלא שלושה. לדברי הרמב"ם, השלושה הם גאווה מצד אחד, שפלות מצד שני, ובאמצע - הענוה, כאשר הוא מורה שלמרות שהענוה היא דרך המיצוע, רצון ה' הוא שנטה מעט לצד השפלות."

"אבל אמרת ששפלות אינה חיובית!"

- **"נכון**, אך כאשר היא נעשית בבחירה, והיא לא נטיה נפשית, היא אינה בעייתית. לכן אמרתי בהתחלה, שהענוה היא הרגל, לעומת הגאווה, שהיא נטיה. אני מסכים שזה לא לגמרי מבואר בצורה שהרמב"ם כותב."

"ואיך הרמח"ל מכנה את דרך האמצע?"

- **"הרמח"ל** מכנה אותו 'צנוע'. כלומר, האדם ה'צדיק' במדרגות המסילת ישרים, אשר כבר נקי לגמרי מן הגאווה, אך עדיין רחוק כמובן ממדרגת הענוה שבסולם, ששייכת למדרגת ה'חסיד', נקרא 'צנוע'. מצד אחד הוא נקי מן המידה הרעה, מאידך הוא לא בעל מידת החסידות המופלגת, ה'ענוה'."

"הענוה נקראת מידת חסידות? מדוע?"

- **"כי** כמו שביארנו, זו אינה מדת כל אדם. לא כל אדם חייב במידת הענוה בהגדרה של הרמח"ל."

איך נראית גאווה?

"רק רגע. מרוב פרטים התבלבלתי לגמרי. תתחיל מהתחלה בבקשה. עד כאן הבנתי, שישנה מידה רעה - 'גאווה', ישנה מידה אמצעית - 'ענוה' בלשון הרמב"ם ו'צניעות' בלשון הרמח"ל, וישנה מידת חסידות, הקרויה בלשון הרמב"ם 'שפלות רוח', מתוך בחירה כמובן,

שאינה נשלטת על ידי השכל כמדה רעה, כיצאה מדרך הבינונית - דרך האמצע, אל אחת הקצוות, ששתיהן אינן ראויות, למרות שההתנהגות שהיא מביאה היא חיובית לכאורה. אני מניח שאתה זוכר. הארכנו בזה בעסקנו במידת הכעס. ובכן, הרמב"ם (שמונה פרקים פרק ד) מכנה את הענוה 'מוצעת בין הגאווה ושפלות הרוח'. בהלכות דעות (פרק ה הלכה ט) הוא כותב: "ומי שהוא מרקדק על עצמו ביותר ויתרחק מדעה בינונית מעט לצד זה או לצד זה נקרא חסיד. כיצד, מי שיתרחק מגובה הלב עד הקצה האחרון ויהיה שפל רוח ביותר נקרא חסיד וזו היא מידת חסידות. ואם נתרחק עד **האמצע בלבד ויהיה עניו** נקרא חכם וזוהי מידת חכמה." אחר כך בפרק ב (הלכה א) הוא כותב: "ויש דעות שאסור לאדם לנהוג בהם בבינונית... והוא גובה הלב. שאין דרך הטובה שיהיה אדם עניו בלבד, אלא שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו נמוכה למאוד..." וכו'. הרמב"ם מורה, שעל האדם להיות נוטה מן הענוה אל השפלות. כלומר, בלשון הרמב"ם, הענוה היא הממוצעת בין הגאווה לשפלות, והיא הרצויה מצד תיקון המידות, אם לא שצוותה התורה להיות שפל רוח. אתה אתי עד כאן?"

"כן. אך מהי ענוה ומהי שפלות?"

- **"לכאורה**, על פי המבואר בשמונה פרקים, נראה שהשפלות היא מה שאנחנו מכנים בלשונונו 'רגשי נחיתות' או 'חוסר ביטחון עצמי', 'חוסר ערך עצמי'. כלומר, מצב בו משום מה, אדם מרגיש את עצמו באופן בסיסי נחות ושפל משאר בני חברתו. לכאורה זה דומה לענוה, הנה הוא לא מחשיב את עצמו, לא חושב שהוא 'משהו'. אך קל להבין, שזו אינה מעלה, כאשר אין התנהגות זו באה מתוך בחירה. ענוה אמיתית היא זו, שאדם יודע את ערכו ומעלותיו ומכיר בהן!"

"אם הוא מכיר את מעלותיו ויודע את ערכו, במה הוא עניו? רגע, לא הבנתי, ואם הוא גם רוצה שאחרים יכירו את ערכו ומעלותיו, זה גם כן בסדר? אם כן, הוא גם מפגין אותן ומצפה להערכה? הרי זה מה שעסקנו בו כל העת! להבין

"אה. אז אתה מודה, שגאווה היא יחס פנימי בין האדם לעצמו, ולא דווקא בין האדם לחברה!"

- **"טוב** שנסגור את הפינה הזו. נכון. אתה צודק לחלוטין. הגאווה היא רעה ואסורה, גם אם אינה נראית כלפי חוץ, כמו שירחיב הרמח"ל בדוגמאות. אבל התפיסה הפנימית הזו, ש'לו נאווה תהילה', ממי נאווה לו תהילה? כלפי מי הוא מודד את עצמו בינו לבין עצמו? כלפי החברה! שהוא יותר מיוחד מאחרים, שמגיע לו יחס עודף מהאחרים! שים לב באיזה עיוות האדם הזה נמצא! גם כשהוא לבד, בינו לבין עצמו, הוא מודד את המעשים שלו והמעלות שלו האם הם יותר משל כולם או לא... זה מה שהתכוונתי, שמהות הגאווה היא ביחס ישיר אל החברה. מובן?"

"עכשיו מובן... טוב, השאלות שעוררתי מיושבות. אפשר להמשיך..."

- **"משם** כבר ממשיכות התוצאות של התפיסה ה...מגוחכת הזו הלאה להתנהגויות מגוחכות לא פחות. כל אחד והמנטליות שלו, כל אחד האופי שלו, מוצא דרכים וסגנונות להראות לכולם, או בעצם להראות לעצמו... שהוא באמת משהו מיוחד. יש אחד שלובש פראק ועוטה פרצוף רציני, מסגל לעצמו מבטא עתיק ומטבעות לשון ביידיש, יש אחד ש'מרים את האף', לוקח משכנתא וקונה רכב יוקרה ומקיף את עצמו בעוזרים או בטלפונים ו'לא פנוי עכשיו לשמוע אותך'... יש אחר להיפך, נהיה 'יורד אל העם', מדבר במתיקות מופרות עם בחורים וילדים 'בלי לחוש לכבודו כלל'... או אחד ש'ממש מתנהג רגיל', הוא 'ממש לא מרגיש את עצמו', אך בלבו הוא מחמיא לעצמו וטופח לעצמו על השכם עד כמה הוא מיוחד בזה שהוא 'בגובה העיניים' עם המון העם הפשוט, ואפילו מוותר על האחד משמונה שבשמינית של גאווה שצריך להיות לתלמיד חכם כמוהו... ועוד ועוד כפי המצב ומנהג המקום... ויש גם כזה, שהתפיסה הזו שלו כל-כך עמוקה, שאפילו

ו'ענוה' בלשון הרמח"ל. עד כאן כל זה היו מילים. עכשיו אתה יכול בבקשה להסביר לי במה מדובר? מה מרגיש / חשוב / תופס 'צנוע', מה מרגיש / חשוב / תופס גאווה, ומה מרגיש / חשוב / תופס עניו?"

- **"אתה** צודק... אכן אמרנו בעבר, שהשמות והמינוחים עלולים לצמצם את היכולת שלנו להבין באופן פנימי במה דברים אמורים. בוא נתחיל מהמסילת ישרים. "הנה כלל ענין הגאווה הוא זה, שהאדם **מחשיב עצמו בעצמו, ובלבבו ידמה כי לו נאווה תהילה**". מתואר כאן אדם, שמתבונן בעצמו, ומזהה שיש בו מעלה מסוימת. כפי שהוא ממשיך וכותב. "ואמנם, זה יכול לימשך מסברות רבות מתחלפות, כי יש מי **שיחשיב עצמו 'בעל שכל'**, ויש מי שיחשיב עצמו 'נאה', ויש שיחשיב עצמו 'נכבד', ויש שיחשיב עצמו 'גדול', ויש שיחשיב עצמו 'חכם'. כללו של דבר, כל אחד מן הדברים הטובים שבעולם - אם יחשוב האדם שישנם בו, **הרי הוא מסוכן מיד ליפול בשחת זה של גאווה**". צריך ביאור? אתה מכיר מציאות כזו?"

"כן, אבל אני לא מבין מה הבעיה? יש אדם שמכיר במעלתו, אם הוא חכם הוא מכיר שהוא חכם! מה רוצים, שיתכחש לזה? אתה בפירוש אמרת שלא!"

- **"נכון**. מבואר בדברי הרמח"ל, שהנפילה בשחת הגאווה נעשית בשני שלבים. הראשון הוא שאדם 'פתאום', 'משום מה', שם לב שהוא נניח 'נאה'... או 'נכבד'... וכדומה, ואנחנו נצטרך עוד להבין מה קרה פתאום שהוא שם לב לזה. אך זו עדיין אינה גאווה. בעזרת ה' נשוב לדייק את הנקודה הזו עוד. אך כאשר הוא שם לב לזה, עלול להתחיל שלב ב', הוא עלול להתחיל להרגיש, שבגלל שיש בו איזו יחודיות, איזו מעלה, 'משהו שאין לאחרים', הוא לא 'סתם עוד אחד'... הוא משהו מיוחד! ומגיע לו יחס עודף! הוא V.I.P. [ראשי תיבות בלע"ז למילים 'אנשים חשובים מאוד'...] 'לו נאווה תהילה! כאן זו כבר גאווה."

ב - כלומר, הוא יוצא מנקודת מוצא, שהשווי שלו נגזר מהמעמד או היחס שלו כלפי החברה. ג - זוהי תפיסה אישית פנימית של האדם כלפי עצמו, והיא בעייתית גם ללא תוצאות חיצוניות כמו בקשת כבוד או התנהגות מתנשאת, כמו שראינו בשלוש הדוגמאות האחרונות של המס"ד - הגאווה מדה רעה, אך הענוה מדת חסידות. מי שנקי מגאווה עדיין אינו עניו. הוא 'צנוע', בלשון הרמח"ל. עדיין צריך לבאר את התפיסה של האדם הזה. ה - פירוש המילה גאווה היא 'להתנשא ולהתגבה', ענוה פרושה 'היכנעות'. ועכשיו לנקודות שצריך לבאר. א - כל המציאות של ה'צנוע'. מה הוא חושב על עצמו ועל מעלותיו. ב - מה גורם לאדם 'פתאום' לשים לב למעלות שלו ומשם להגיע להבנה שהוא שווה יותר. ג - מתוך ההבנה הזו, מה צריך לעשות כדי להתרחק מהגאווה הזו. ד - ועוד משהו, איך אדם הסובל מנחיתות וחוסר ערך יכול להביא את עצמו לבחור בזה כדי להיות עניו? זה נראה לי מופקע!

- **בסדר.** יש כאן חומר לשתיים שלוש שיחות... אבל היתה כאן התחלה טובה ומשמעותית. בעזרת ה' נמשיך, ואני מקווה שבהקדם..."

"גם אני מקווה... כל טוב!"

- **"כל טוב, חודש טוב, שנה טובה ומבורכת לך לכל בית ישראל."**

הוא לא מודע לכך שכך הוא תופס. כלומר, בהתנהגות שלו אין שום סימן שהוא 'חושב את עצמו', רק שכאשר נגשים לדבר איתו, מרגישים ש'אין אם מי לדבר'... הבן אדם כל כך בטוח בעצמו, כל כך 'סגור' על ההשקפה או ההבנה שלו, שאין סיכוי שישמע דבר ממי שלא ברמה שלו..."

"אתה המצאת את הדוגמאות האלו?"

- **"אלו הדוגמאות שמובאות במסילת ישרים עם התאמה לזמננו... מכל מקום, כמו שאמרנו, הגאווה היא תפיסה פנימית של האדם 'שהוא שווה יותר'.** כי הוא מיוחד יותר, כי יש בו מעלה מסוימת יותר מלאחרים. ההיראות החיצונית היא לא עיקר הענין."

"הארבנו הרבה, ועדיין אני לא מיושב בעניין כלל! לא הבנתי מהו המצב הרצוי, איך אדם מתוקן אמור להתייחס למעלות שלו ולעצמו בעקבותיהם, ואיך כל זה קשור לתובנה הנזכרת שלנו!"

- **"אתה צודק.** כבר בתחילת השיחה אמרתי שזו משימה... נראה שנאלץ להמשיך בפעם הבאה. תסכם בבקשה מה שיצא לך, ותגדיר את הנקודות הטעונות ברור, בהן נמשיך בעזרה בפעם הבאה."

"טוב. א - מידת הגאווה היא נטיה של האדם להרגיש את עצמו 'שווה יותר' משאר האנשים.

לא רוצה לפספס את הגליון הבא? מעוניין לקבל עדכונים על פעילויות ויוזמות חדשות?

עקב שינויים צפויים במערך הפקת והפצת הגליון, מומלץ מאוד להירשם לקבל הודעות בנושא, בטל: 053-3191618 או במייל: KDST.SHUTAFIM@GMAIL.COM

בעזרה תוכלו לקבל גם עדכונים על פעילויות נוספות, כאירועי גיבוש ועוד

שנה טובה ומתוקה

אגודת 'קדושת ציון' מאחלת לכל בית ישראל שנה טובה ומתוקה מתור חיזוק בררשת ציון על טהרת הקודש!

בעומדנו נצבים לפני השנה החדשה, שנת התשפ"ג, חשים אנו יותר מתמיד את כובד האחריות המוטל עלינו, פעילי 'קדושת ציון', בהיותנו חוד החנית של המאבק על דמותה של האומה.

מלבנות ה' או מדינת כל אזרחיה - אלו הן שתי האפשרויות העומדות בפנינו, ואגודת 'קדושת ציון' ניצבת בחזית הקרב ללא גמגום וללא פקפוק בצדקת דרכנו, דרכה של תורתנו הקדושה.

השנה זכינו להרחיב באופן משמעותי את הפעילות בתחומים רבים, ויותר ויותר אנשים מבינים, כי לא די להסכים עם התכנים המובאים בגליון, אלא מוטל על כל אחד ואחד להיות שותף על-פי יכולתו וכישוריו, כדי שהמפעל האדיר הזה ילך ויצמח כיאה וכראוי לאגודה, אשר מפיצה את אותה בשורה חיונית ומרנינה של דרישת ציון על טהרת הקודש.

נבקש בזאת מכל אחד ואחד, שישא בעול עם הציבור ובאמצעות תרומה קבועה יהיה שותף באחזקת האגודה, הגליונות היוצאים ממעמדה ושאר הפעילויות, אשר נמלנו על עצמנו בראותנו, כי אין מי שיעשה זאת במקומנו.

זכרו! הצלחתה של 'קדושת ציון' היא הצלחתה של האומה כולה, וכל אחד יכול להיות חלק מהמפעל הכביר. לקראת יום הדין, בו מולך ה' על העולם כולו בכבודו, אין ראוי יותר מלהיות שותף באחזקת האגודה, שפועלת למען מלכותו השלמה בעולם.

ניתן להשתתף עמנו בעמדות 'נדרים פלוס', או ליצור קשר במלפון 053-3191618.

קדושת
ציון